

TREMTINYS

RESPUBLIKINIO KLUBO „TREMTINYS“ TARYBOS LEIDINYS

LAIKRAŠTIS (KURTAS 1988 m. SPALIO 27 d.) KAUNE

GEDIMINAS DIDYSIS LIETUVOS KUNIGAIKŠTIS

Kančios už nepriklausoma Lietuva

"Kauno tiesoje" išspeusdintas A. Marčiulionio apybraiža "Pamatuok mano kaltes, gyvenime" sukėlė skaitytojų emocijas. Matome, kad iš atminties neišdilo nei "miško broliai", nei "stribai", nei šūvių aidas, nei gaisrų pašvaistės. Liko skeusmas, netektis, kauburėliai miškuose ir pemiškėse.

B.Uzdile ("Kauno tiesa" 1989 m. vasario 4 d.) piktinsei "žvériškumu, plėšikavimu" pažymėjusiais asmenimis Sajūdyje, "Leisvės lygoje", "Tremtinio" klube. O.Pudžiulienė - "S.Pancerna ir į jį panašiaisiai".

Sutinku, neturime teisės tylėti. Tačiau reikia rašyti argumentuotai, nurodyti faktus, o ne plūstis bendromis frazėmis. Pažiūrėkime, kas pirmieji šiandien skubė teisti Pancerną, "Leisvės lygos" statovus.

Ar ne tie, kaip rašo S.Kašauskas, kuriu "taip gražiai susiūtės, irištos bylos, gražiai išleistos prisiminimų knygos, tokie vertingi bendrežygių sumeluoti paliudijimai apie neellinius nuopelnus".

Mes siekiame sukurti teisinę valstybę. Tad besalygiškai turi būti resabilituoti politinisi kalinių ir tuo pačiu užkirsti keilių jų diskriminacijai.

Šiandien, kada kalbame apie stalinistinė Lietuvos aneksiją, savigynos teisės nenorima pripežimi. O juo tauta turėjo teisę ginti savo pačių iškovotą Nepriklausomybę. Juk buvo valstybė, buvo tauta ir tauta privalo gyventi laisvoje valstybėje.

Tarybų valdžia i Lietuvą stėjo su stalinizmu. Su juo ir presidėjo tautos genocidas.

Ilgūose pokalbiuose su buvusių politinių kalinių - rezistentų stalininei Lietuvos aneksijai P.Pečiulaičiu-nepajutau keršto, o tik norė augrižus remiai ir taikinai gyventi.

Deja...

Povilo Pečiulaičio tėvas Mikas turėjo Amerikos pilietybę ir 1938 m. ruošėsi išvažiuoti į JAV. Tvarkė dokumentus. Tačiau 1939-ieji buvo lemtinių ne tik Lietuvai, bet ir Pečiulaičių šeimai. Presidėjo karas. Neilgam jie

liko Lietuvoje. 1945 m. Mikas Pečiuleitis su šeima buvo įgrūstas į gyvulinius vagonus ir ištremtas į Komijos ATSR. Tėvas greitai ten ir pasimirė.

Povilas, kadangi jo nebuvose, liko. Tačiau jis ir priglaudė miškes. Twartai nusprendė likti Lietuvoje ir kovoti už jos nepriklausomybę. Nes J.Stalino ir M.Suslovo rezimas Lietuvos pranoko net Muravjovo režimą. Tačiau Povilas pasiryžo geriau mirti, negu garbinti Stelino kultą ar braidžioti po Sibiro tsiga. Jis augo ir mokėsi Nepriklausomoje Lietuvoje, kur tėvų ir mokytoju įskiepta meilė Tėvynėi skambėjo eilėmis:

"Tas ne lietuvis, kuris Tėvynę bailisi kaip kūdikis spleis..."

Povilas išstojo į LLKS. 8 metus klausojo jis 1963 m. sukilėlių tekais.

Daug, o daug jų Tauro apygardos, Žalgirio rinktinės vyru, kilusiu iš Veiverių ir Gerliavos valsčių: ūkininkų, moksleivių, darbininkų, valstiecių, Lietuvos karininkų, liko gulėti Kazlų-Rūdos, Prienų miškuose. Žmonės pasekojo, kad Gerliavos "stribai" parveždavo žuvusius, numesdavę kieme ar ant gatvės ir vedžiodavę gimines, tėvus, kaimynus. Žiemos metu nuogus sustatydavo prie tvoros ir metydavo gniūžtemis, akmenimis. Pasitaikydavo, kad pusių gyvus numesdavo, o paskui pribaidavo.

O ką mens Digrų kapinaitės?

Pirmąjį jos priglaudė 1945 m. vasarą Kabišių Jurgi iš Veiverių valsčiaus, Pažerų km. Gerliavos "stribai" jis parvežę numetė gale Gerliavos link Keuno pusės. Gal kas atpažins. Po rą pary gulėjo išrengetas lavonas, po to slapčia žmonių paleidotas kapinaitėse. Taip dar apie 21 "miško brolių" priglaudė šios kapinaitės. Neramu ir lavonams buvo. Po palaidojimo Gerliavos "stribai" lavonus iškesdavo ir išmėtė palikdavo. Nektimis žmonės vėl laidodavo, gėles sodindavo. Tokie iškassinėjimai kartodavosi daug kartų.

Ne dėl žudymų šie žmonės rinkosi "miškinų" kelia. Nepamirškime, kas juos privedė prie to. Tad nebandykime tuos įvykius pemanizuoti, atsižvelgdami į tuometines sąlygas. Juk vieną leukė gyvulinisi vagonsi, kitų okupacinių kariuomenės glėbis, jie nemokėjo ir negalėjo prisisikyti, nes norėjo būti laisvi.

1952 m. lapkričio 3 d. aresteavo ir 1953 m. lapkričio 19 d. Pabaltijo apygardos Karinė tribunolas P.Pečiulaitį nuteisė - pirmiausią mirties bausme, po to perteisė pagal 58¹⁸ str. 25 metams (Lietuvos tardytos buvo nepatenkinti, kad Maskva liepė per teisti) už dalyvavimą ginkluotoje lietuvių kovoje prieš tarybinės veldžios įvedimą Lietuvoje pokario metais.

Nepalūžo ir ištvarė nužmoginimo lagerius. Ištvarė ir kiti likimo draugai.

Stalinizmo sąlygomis NKVD tardymo organų darbas tapo nekontroliuojamas. Iš esmės nebuvu kontroliuojamas prokuratūros, teismų darbas. Viską lėmė paręngtinisi tardymai. Jei "pritrūkdavo" įrodymų, tardymo organams buvo keliamas uždavinys, kad kaltinamasis pats "prisipežintų". Toks "prisipežinimas" vėliau tapdavo kaltinimą pagrindu.

Pirmieji tardomasis būdavo spdrojamas: vienes mustveria už striukės ir nutraukiai ją, kitas kerta per spraudą tardomam. Šis nukrenta. Tuoju puole kites. Vienas spaudžia galvą tarp kojų, kitas atsistoja ant kojų tardomajam, o kiti guminėmis lazdomis muša tol, kol tas netenkia sąmonės. Kuo met jau pasterasis negali išrėkti, spipile vandeniu, palieka gulėti ant grindų. Kai atsigaus, vėl susirenka visi ir klausia: - ar labai skodus? Duoda atsigerti vandens ir tuo metu "iškrenta" ginklas - pistoletas iš kišenės taip arti, kad sumuštas galėtų pasiekti (žinoma, be šovinių). Kas bendo pasienuoduti, tas daugiau nebeišeins.

"Man teko matyti pro raskto skylutę, kaip mūsų Lietuvos ažuolus vyruo kankino. Dėdavo į tokius maršinius, kurie žmogus vius keulius išsukiodavo. Tuo metu rėkdavo žmogus ne savo balsu ir vis riksmais silpnėdavo, nes sąmonę prarasdavo. Prie šitos "operacijos" dalyvavo ir daktars. Bet šis stovėdavo tik tam, kad tuo metu nemumirtų žmogus, kol der jiems reikalingas. Po to kankinimo žmogus amžius trumpas. Greitai mirdavo su širdim", - tai gyvų liudytojų atmintis.

Sedistiski tardymo metodai visur lydėjo suimtuosius. Vieni neišverdavo šitokių metodų ir išduodavo šifrus, bei sutikdavo bendradarbiutį, kiti žūdavo čia, kankinimo kamerose, o treti, "spdrotieji", perėjo per legerių mechanizmus.

P.Pečiulaitis ištvarė...

1972.X.12 Prievolgio Karinė tribunolas sumažinė jam bausmę 5 m. ir palaidžia iš įkalinimo vietas. Savanoriškai Pgviles atvyksta į Kaliningrado sritį, Černiachovskio m. pas pažiūtamą. Černiachovskio m. VRS 1972.X.31 išduoda P.Pečiulaitiui pasą, karinį bilieta, bet neregistruoja. Uždėję išregistruvimo antspaudą, pašiuinčia:

- Važiuok kur nori!

Ir jis važiuoja į Kauną. Isidarbina ir priregistruoja bendrabutyje, kurį suteikia Keuno 3-ias remonto valdyba.

Po kiek laiko Kauno Lenino rajono VRS pasą stalos viršininkė V.P.Bašinskienė paso registraciją subraukė, sakydama, kad prisiregistravęs ne įstatymiškai.

- Važiuok kur nori!

Dar vėliau P.Pečiulaitis kreipėsi į pasą stalos viršininkę, kad išduotų naują pasą. Tada V.Bašinskienė sustatė skta, kad Pečiulaitis gyvens ir dirba Kaune neregistruotas. Tuo tarpu administracinė komisija prie Keuno Lenino ra-

jono DŽDT Vykdomojo komiteto 1974 spalio 16 d. ir 1974 lapkričio 27 d. nubaude jį 5 ir 10 rb. administracinėmis bausmėmis. Ir toliau daromas kliutys prisiregistravoti. 1975 vasario 19 d. jau trečią kartą P.Pečiulaitiui surašomas administracinis protokolas.

Bendrabutė, Povilai skirtame kambaryste, prisiregistroja ir mama Juzefa Pečiulaitienė, grįžusi iš Sibiro, tečiai sūnui vienos néras. Jis daug kertų kreipiasi į Keuno Lenino rajono VRS, prašydamas priregistruoti, tečiai priregistruavimo Klausimas buvo vilkinamas ir konkretaus atsakymo negaudo. Negalėdamas išspręsti priregistrevimo Klausimo vietoje, 1974 m. birželio mén. raštiškai kreipiasi į Centrinę Rinkiminę komisiją prie TSRS Aukščiausiosios Tarybos, į LTSR Aukščiausiosios Tarybos primamąją, į LTSR Vidaus reikalų ministeriją. Visi jo rašyti pareiškimai buvo persiunčiami LTSR Vidaus reikalų ministerijai ir geunamis atsakymais, kad jo priregistrevimo Klausimas sprendžiamas. Tečiai atsakymo taip ir nesulaukdavo.

1975 m. gegužės 20 d. Keuno Lenino rajono lisudies teismas, susidedantis iš pirmininkaujančio lisudies teisėjo K.Stepovičiaus ir lisudies terėjų M.Lukenskiėnės, N.Zekienės, sekretoriuojant A.Dubienai, viešme teismo posėdyje išnagrinėjo P.Pečiulaitiūs baudžiamą bylą ir nutarė pripažinti kaltu pagal LTSR BK 212 st.I d. ir nubausti 1 (vienerius) metus laisvės atėmimui. Bausmę atliko, griežto režimo petaisos darbu kolonijoje Vilniuje, Resų kalėjime, su kriminaliniuose musikalteliuose. Teisme buvo aiškinama, kad Pečiulaitis neturėjo teisės gyventi LTSR.

Bet kas ir kada jam uždraudė?

Lietuvos Baudžiamoji kodeksas 22 st. sekoms, kad ištremimas ar nutrémimas turi buti numatyta tik teismo. O Pečiulaitiui nei 1953 m. teismo nuosprendyje, nei nutartyje apie paleidimą, nei 1972 m. spalio 12 d. išduotoje pažymoje apie paleidimą iš bausmės atlikimo vietas jokie apribojimai nemurodyti. Taip pat Juzefai Pečiulaitiui jis užklausimą apie sūnų. Prievolgio Karinio prokuroro vyriausias padėjėjas papulkinius T.Kaverinas 1972 m. lapkričio 10 d. atsako:

"Ваш сын Печулаитис Порилас сын Микаса от дальнейшего отбытия наказания освобожден лосиночно Определением военного трибунала ПриВО от II октября с.г. Печулаитис П.М. выбил 12 октября с.г. на жительство в гор. Черняховск Калининградской области".

Administracinės įstaigos privalo išlaivintiems padėti įsiderbinti ir apsigyventi. Šiuo stavejų šito nebuvu laikomessi.

Kassaciniame skunde Lietuvos TSR Aukščiausiojo teismo teisminei baudžiamą bylą Kollegijai 1975m. gegužės 23 d. Pečiulaitis rašo:

"Šias Lisudies teismo nuosprendis yra niekuo nepagrįstas. 1973 m. kovo mén. stvykau gyventi į Keuno m. ir įsiderbines buvus priregistruotas Keme, Taikos pr. Nr.39 bt.80. Tai matyti prie baudžiamosios bylos esančio mano pasą. Vėliau, 1974 m. birželio mén., dėl man nežinomų priežasčių mano pasas buvo subraukytas ir predėti mano adresu rašyti protokolai, tikslu nubausti mane, kad eš gyvenu nepriregistruotas... Keip matyti iš nuosprendžio, ištremimu ar nutrémimu sā bustas nebuvau, ir jokie suveržymai dėl pasirinkimo gyvenamosios vietas mano atžvilgiu nebuvu taikomi".

1975 m. birželio 12 d. LTSR Aukščiausiojo teismo teisminei baudžiamą bylą kolegija nuosprendė peliko galioči.

1975 m. gegužės 20 d. po teismo P.Pečiulaitis buvo atvežtas į Keuno m. Saugumą. Saugumo darbuotojas V.Savickas paprašė duoti paramodus apie Beli Gajauską. "Jei sutinki, tuomet nuimsim teistumo metus, paleisim namo ir galėsi išgyventi"...

Apsigyvus Kaune, per tą trumpą laiką Pečiulaitis ... sažiningei, kolektyve buvo

gerbiamas, 1974 m. grudžio 30 d. pripažintas soc. lenktynių nugalėtoju, kelių kartus spaudovanotos pagyrimo raštais ir tuo pačiu dirbtinių išregistruotas, padarytas musikelteliu.

Vilniusis kelėjime jis taip pat užsirokomendavo teigiamai, kaip matyt į jam išduotoje charakteristikoje ištaigos OČ 12/1 viršininko G. Gubanovo. Joje Pečiuleititis charakterizuoja: "Drausmės pažeidimų neturėjo, darbą atlikdavo sažiningai ir laiku. Už gerą darbą ir drausmingumą ne karta buvo skatinamas".

1976 m. balandžio 24 d. iš įkalinimo vietas vėl sugrįžta į Kauną. Gal dabar galės remiai gyventi ir dirbt? Juk gavo nukreipimą gyventi pas žmoną Keune.

Deja... diskriminacijos teisiasi.

1976 balandžio 25 d. jis prisistato pas Kauno Poželio rajono pasų stalo viršininkę Rudekova, kurį, pagal teismo nukreipimą, išdavė pasą, o prieregistravoti pas žmoną Keune atsiskė, motyvuodama tuo, kad neturi teisės gyventi Lietuvoje.

Vėl kreipiasi į bausmės atlikimo vietą pas Vilniusis OČ/12 įdarbinimo inspektorų J. Nadeiką. J. Nadeika atvyko į Kauną ir kelbėjosi su Poželio rajono VRS darbuotojais dėl prieregistravimo. Tačiau jokių teigiamų rezultatų nepasiekė.

Rasų kelėjimo administracija išduoda antro nukreipimą į Prienų rajona, išlaudo gyvenvietę. P. Pečiuleititis susirenda gyvenamą plotą ir atvyksta į Prienų rajono VRS. Kreipiasi pas darbuotoją Čepailą. Pasekius pavardę, Čepailas net nustėro ir tuo, iškvietęs telefonu milicijos darbuotoją, liepė jam pažydioti į pasų stalo skyrių. Mat, Čepailas žinojo P. Pečiuleititį nuo partizanavimo laikų. Pasūtus stalo darbuotojai užsirešė ir išsakė laukti, kol ateis pranešimas iš Vilniusis.

1976 birželyje vėl kreipiasi į Prienų rajono VRS pasų stalą viršininką. Ir šią kartą gausa nurodymą, kad neturi teisės gyventi Lietuvoje. Ir vėl, - vežiuok, kur nori!

Trečią kartą kreipiasi P. Pečiuleititis į Rasų kelėjimo administraciją, pas J. Nadeiką. Prienai išvare.

J. Nadeika vėl duoda naują nukreipimą, pačiom papräčius, į Kaliningrado sritį, Černiachovskio m. Ten nuvykęs, suranda gyvenamą plotą, koks reikalsauja registracijos teisikalės. Cerniachovskoje kreipiasi į VRS viršininką Meč. Po trumpo pokelio viršininkas uždėjo rezoliuciją, kad galigyventi Lietuvos.

Grižta vėl pas žmoną į Kauną.

Poželio rajono milicijos darbuotojai vėl puola, kad dirbs ir gyvens neregistravotais.

Ir vėl Kaliningrado sriti, tik dabar į Slavskio raj. Beriozokos kolūkį. Ten nuvykęs, rande tokio pat likimo dreugą Joną Sendziką. Apterė padėti, bando ieškoti išeities. Rytoje diena abu nueina pas tarybinio ūkio direktorių Novikovą. Direktorius sutinka priimti į darbą. Dirba. Po keleto dienų komendantė paima pasą prieregistravoti, o jau kitą dieną Pečiuleititis kviečiamas į Kaliningrado srities Slavskio raj. VRS. Ten nuvykus, klausia:

- Kas leido gyventi?

- Dirbu, negi turiu vogti.

Viršininkas nukreipia: važiuok, kur dirbi, gausi pasą. Po keleto dienų komendantė grąžina prieregistravotą pasą, sakydama: mums už tave kliuovo. Taip dirbo 4 mėnesius.

1977 vasario 28 d. atvažiuoja Cerniachovskio VRS viršininkas Meč ir sako:

- Tave perspėjau, kad čia neleidžiamas gyventi. Važiuok, iš kur atvažiavęs, nes bus blogai. Turi gyventi ten, kur gimes.

Pradėjus aiškinti, kad Lietuvos neregistravota, viršininkas kategoriskai išsakė išvaziuti.

1977 kovo mén. P. Pečiuleititis vėl Kaune. Išsidarbino Kauno NGC/G (Fabaltijo geležin-

kelio ruože) staliumi, o prieregistravotas liko Kaliningrado srityje. Fabaltijo geležinkelio ruože dirbtai teko neilgai. Naujam viršininkui Mockevičiui buvo neaišku, kaip P. Pečiuleititis galėtų Kaune, prisiregistravęs Kaliningrado srityje. Kad rūskyriaus inspektorė patarė geriau išeiti iš darbo, nes čia yra pusiau karinė imonė ir gali kas nors prisikabinti. Taip 1979 m. sausio mén. P. Pečiuleititis paduoda pareiškimą dėl atleidimo iš darbo. Gražiai išsiderbina Keuno meno gaminijų imonėje "Dovana". Cia, kaip ir visur, dirba sažiningai, kolektivo gerbiamas, apdovanotas garbės raštu, pateikia eilę racionalizacinių pasiūlymų.

O registracija?

1984 pareiškimu kreipiasi į LTSR Ministrų Tarybos pirmininką Songailą. Jam išaiškina padėti ir prašo leisti prisiregistravoti pas žmoną Pečiuleitienę Juditą Keuno mieste. Vietoj atsakymo buvo pakviestas pas Keuno miesto valdybos pasų stalo viršininką A. Bersauską, kur po trumpo pokelio P. Pečiuleiticiui sustatytas ekstas, kad Keune dirba, o Kaliningrado srityje registravotas.

1985 m. sausio 2 d. Keuno saugumas duoda nurodymą menų giminė "Downs" direktoriui J. Mickui:

- Arba pats paliksi savo postą, arba P. Pečiuleititį atleisi iš darbo.

Po tokiu įspėjimu P. Pečiuleititis rašo pareiškimą "Dovanas" direktoriui: "Pagal saugumo organizacijos reikalavimą, atleiskite mane iš darbo nuo 1985 m. I. 2 d."

Matydomas, kad jo nepaliks ramybėje ir toliau, pradėjo ruočtis pagal saugumiečių nurodymą: "Vežiuok, kur nori!" 1985 m. atsiskako TSRS pilietės ir, priėmęs JAV pilietybę, gauna pasą Nr. 25197282. O kol kas prašo laikinai leisti prisiregistravoti pas žmoną Keune. Lampėdžių g-vėje. Prašo išmona leisti vyrui prisiregistravoti.

Ji 1986. IX. 22 rašo rusų kalbe: "Начальнику паспортного отделения Управления Внутренних дел Каунасского Горисполкома. Прощу Вас выдать мне специальный документ на жительство у моей жены, так как я имею гражданство США и паспорт №25197282, пока окончательно оформлю въездные документы въезда в США".

Atsakymo nesulaukė, gavo baudą. 1986 m. spalio 17 Kauno Poželio rajono LDT Vykdomojo komiteto pirmininkas V. Stelmokas raštiškai informuoja P. Pečiuleititį:

"...Jūs, kaip TSRS pilietis, paderėte Lietuvos TSR administracinių teisės pažeidimų kodekso 200-me straipsnyje nurodytą pažeidimą (gyvenant neprisiregistravęs). Už tai administracinių komisių prie Kano m. Poželio raj. Vykdomojo komiteto š.m. rugpjūčio 14 d. Jus nuteidė 10 rub. bauda. Poželio raj. Lisdies teismas, į kurį Jūs kreipėtės dėl minėtos baudos pensiokinimo, šiuo metu rugsėjo 11 d. nuturimu (bylos Nr. 2-1026/86) ją paliko galioti kaip teisę..."

1987 m. balandžio 1 atsiuntus iš JAV iškvietimus, P. Pečiuleititis kreipiasi į Kauno vizų registracijos skyrių dėl išvėžiavimo. Po kurio laiko jo prašymas atmetas tuo pretekstu, kad jis neprisiregistravęs pas žmoną.

O dėl kieno kaltės neprisiregistravęs?

Ir vėl jis rašo. Rašo ir laukia: kantriai, pareiškimą po pareiškimo. Rašo LTSR Videus reikalų ministerijai, LTSR Ministrų Tarybai, LTSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo pirmininkui, TSRS Aukščiausios Tarybos prezidiumo pirmininkui Gromyka ir JAV pasiuntinbei Maskvoje, TSRS užsienio reikalų ministriui Ševarndazeli ir TSKP CK Generaliniams sekretoriui M. Gorbačiovui.

P. Pečiuleitito pareiškimas, rašytas 1988. balandžio 8 d. TSRS Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo pirmininkui Gromyka, buvo išspausdinėtas "Tremtinio" 3 nr.

Pagaliau P. Pečiuleititis gavo leidimą išvykti į JAV. Daug neteisybės ir vargo patyrė žižmogus.

Paskutinių interviu éme 1987. 12. 23 d. stovykla "korespondentai", prisistatę iš telekom-

panijos En-Bi-Si iš Londono (apie tai rašyta "Tremtinio" 3 nr.). Turbūt tokie "korespondentai" pokario metais prigrūdo Saugumą, kai įėjimus, Sibiro plėtybes dėreis, darbūcias lietuviuose, o kaltę patys sudarydavo, priversdami pasirašyti ne vieną. Ir ne vieną pasiūsdavo į amžiną poilsį. Tada stalinistai trėmė Pečiuleitį viensip, dažnai tremiai kitaip iš savo giminėje krašto, kurį mylėjo išgūž kurį kovojo prieš okupantus, išsiveržiusius 1940 m. į Lietuvą.

Be pensijos, negalėdamas prisiregistravoti, ramiai gyventi ir dirbti, priverstas ieškoti užuovėjų toli nuo tévynės, tapdamas šiu dienų tremtinį... Nepelūžo, nepaskendo degtinės liūne, o dirbo, stengési ir blaškomės iš vienos darbovietai į kitą. Visa darbo lėšiką lydėjo garbės reštai, pagyrimai; diegė rac. pasiūlymus. Šiandien džisugissi trispalve, džisugissi pertvarka gimtajame krašte.

Stalininės mašinos kreupūs dentys triuškinio ne tik P. Pečiuleitį, bet ir kitus politinius kalinius beitremtinius. Šiandien ši mašina gyva, tik jos metodai, susidorojant su žmonėmis, gudresni, daugiau rafinuoti.

Ir tie, kurie išliko, ir tie, kurių né kauburélio neliko, kur motinos ar artimieji net Vėlinių dieną neturi kur žvakutės uždegti; jie mūsų mežos tautos švente suka. Tegul Jėsu zuvusių ir gyvų vardo bus išsäytėti mūsų tauto skeudžiamė kelyje ir tegul suteikis mums tvirtybės.

Angelė BUŠKEVIČIENĖ

SUDIEV, broliai ir seserys

Дорогие соотечественники, я прошлась, но
думой в всегда с мамы. - Poviles Pečiulaite.

P.S. Tokią telegramą Respublikiniam klubui "Tremtiny" perdaė Poviles Pečiulaite, išvykdamas iš Lietuvos gyventi į JAV.

Šiam garbingam lietuvių tautos sūnui nėliko vietos savo tévu žemėje, nes jis su ginklu rankoje kovojo prieš okupacijų režimą, kuris vykdė tautos genocidą.

Tai tokia žmogaus dalis socialistinėje Lietuvoje, kur Komunistų partija usurpavo ir užgrobė valdžią.

IGALIOTINIŲ NUOMONĖ

Respublikos vyriausybė ir LKP nepriparama 1939-1940, karo ir pokario metų istorinės tiesos. Teigiamo, jog istorikai neduoda šių įvykių objektyvaus vertinimo. Ne tik mūsų respublikos, bet ir Maskvos istorikai tšreiškė savo nuomonę apie šio laikotarpio įvykių raidą spaldoje, jų ivertinimo neižiūrėti gali tik asmenys, menorintys pripažinti objektyvios istorinės tiesos.

Tikroji Partijos ir Vyriausybės tylėjimo priežastis Lietuvos okupacijos, karo ir pokario istorinių klausimais išryškino LKP XVII plentmo kai kurių dalyvių kalbos. Su kai kuriais jų teiginiais jokiais būdais negali sutikti liudytojai. #usirinkę

43 rajonų ir miestų klubų īgaliotinių 1989m. kovo 11d. Respublikinio klubo "Tremtinys" konferenciją, kuri šis klausimais priėmė rezoliuciją

Lietuvos Aukščiausios Tarybos prezidiumo Pirmininkui

V.ASTRAUSKUI

REZOLIUCIJA

1. Siūlome stalinizmą, kaip politinę sistemą, laikyti nusikaltimu visai žmonijai ir genocidui lietuvių tautai; naujają Lietuvos BK papildyti paragrafu, atitinkančiu 1948m. gruodžio 9d. SNO konvencijos genocido apibrėžimą. TSRS šia konvenciją pasiraše 1954m. gegužės 3d. Reikalaujame laikytis ir taikyti teisminėje praktikoje 1968m. lapkričio 26d. konvenciją dėl senaties termino ne taikymo kariniams nusikaltėliams ir nusikaltėliams žmonijai.

Visuomenė gali spręsti, dovanoti ar nedovanoti už padarytus nusikaltimus, bet nuosprendis turi būti paskelbtas.

2. Pokario metų kovas Lietuvoje laikome atsaku į neteisėtus TSRS stalinistų veiksmus: 1940m. Lietuvos respublikos okupacija, genocido politika jos gyventojų atžvilgiu ir nusikaltimus ekonomikoje.

Siūlome pokario metų kovas Lietuvos vadinti nacionaliniu pasipriesinimo judėjimu, o apie banditizmą tiek iš vienos, tiek iš kitos pusės spręsti atskirai.

3. Dauguma tremtinų ir politinių kalinių gyvena žemiau skurdo ribos, jų gaunamos pensijos neužtikrina pragyvenimo minimumo.

Siūlome, kad 1940-1953 ir vėlesnių metų tremtinų ir politinių kalinių senatvės ir invalidumo pensija ne mažiau galiojančio minimumo. Sis reikalavimas turi atsiispindeti ir naujajame pensijų įstatyme.

4. Reikalaujame, kad būtų sudaryta galimybė naudotis visa archyvine medžiaga, liečiančia stalinizmo nusikaltimus Lietuvoje 1940-1953 ir vėlesnius metus. Si medžiaga turi būti prieinama nukenčiujasiems, jų šeimų nariams ir organizacijoms.

Respublikinio klubo "Tremtinys" koordinatorius A.BUTKEVIČIUS

Konferencijos sekretorius P.VARANAUSKAS

MŪSU NEI, BAUGINSITE!

Mes gauname grąsinimą telefonu, anoniminiais laiškais, kuriuose idėti piešiniai: kruvina Stalino ranka tiesiasi prie gerklės pasmaugti arba tuščias atviras karstas, kuris grėsmingai laukia tavęs už stalinizmo nusikaltimi atskleidimą.

Taciau mes savo tévu žemės genocido kankinius už Lietuvą mylime labiau už savo gyvybę. Grąsinimais nuo užsimoto uždavinio pasakyti žmonėms tiesą neatbaidys niekas.

KLUBO "TREMtinys" TARYBA

LIETUVOS KARIUOMENĖS TRAGEDIJA

Tesinys / Pradžia Nr. 4; 5/

1940 metų liepos 5 d. Liaudies kariuomenės politinio vadovo įsakymu uždaromi leidiniai "Karys", "Kardas" ir "Mūsy Žinynas". (Tai buvo didelis smugis kariuomenei, nes visus juos "palietė" silpno turinio dienraštis "Karių tiesa", leistas tik nuo liepos 12d. iki rugpjūčio 31d. Kaune. Red. J. Pajaujus (1908-1988), liepos 5 d. paskirtas agitacijos, propagandos ir spaudos dalies viršininku. "Karių tiesos" teisėjo tik 31 numeris).

Savaitinis kareivių žurnalas "Karys" ējo Kaune 1919-1940 ir Vilniuje 1941-1944m. Iki 1940 metų leido Krašto Apsaugos ministerija. Tiražas (1939m.) buvo 22.000 egz. Redaktoriais dirbo įvairiu metu Jonas Leurinaitis, Vytautas Steponaitis, Kazys Kepalas, Petras Ruseckas, Antanas Majus, Juozas Tomlius, Romualdas Burokas.

Dvisavaitinis karininkų žurnalas "Kardas" ējo 1925-1940 Kaune. Redaktoriais buvo Kazys Skučas, Vincas Jonuška, Petras Bicžys, Jonas Acukas, Juozas Balčiūnas, Steponas Strazdas ir kt.

Karybos ir istorijos žurnalas "Mūsy Žinynas" ējo 1921-1940 Kaune. Iki 1928 ējo kas du mėnesiai, nuo 1929 - kas mėnesi. Rašė Lietuvos istorijos, karo mokslo, karių rengimo ir auklėjimo klausimais. Leido Krašto Apsaugos ministerijos Kariuomenės štabo Spaudos ir Svetimo skyrius. Tiražas 1000-3000 egz. Redaktoriais buvo Jonas Leurinaitis, Vytautas Steponaitis, Juozas Lenskoranskis, Aleksandras Simkūs. 1940 m. liepos mėnesi uždaryti ir Karo mokyklos leidinys "Kariūnas" bei Saulių Sąjungos - "Trimitas". // "Kariūnas" - Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo mokyklos kariūnų ir aspirantų iliustruotas žurnalas, ējęs 1932-1940m. Kaune. Iki 1936 ējo neperiodiškai, vėliau - kas 2 mėnesiai. Leido Kasiūnų Ramovė. Redaktoriai: Simas Urbanavičius, Kazys Zupka (1937-1938m.) ir Vytautas Tamulaitis (nuo 1939m. pradžios iki uždarymo). "Trimitas" - Lietuvos Saulių ir patriotinės visuomenės laikraštis-žurnalas, savaitinis. Leido Lietuvos Saulių Sąjungos 1925.05-1940.07 Kaune. 1931-1940m. redaktorius Jonas Kalnėnas./

Po kurio laiko apmirė ir paskutiniojo kariškiams skirto tėstinio leidinio leidybatai "Kar archyvo", ējusio 1925-1940 Kaune. Skelbė tyrinėjimus karybos srityje, atsiminius dokumentus apie 1863 metų sukilimą, I-ą pasaulinių karų ir kaizerinę okupaciją Lietuvoje, Nepriklausomybės kovas. Išėjo 12 tomy. Redaktorius Vytautas Steponaitis (1893-1957).

Lygiagrečiai su spaudos uždarymu, ideologinius kariuomenės puolimes vykdomas toliau. "Visą krūvį" ant savo pečių "užsikelia" LKP organas "Tiesa", savo dienraščio puslapiuose pradėjęs priešrinkiminę agitacinę kampaniją į Liaudies Seimą. Su didžiausiu pasigardžiavimu aprašinėjami prievariai suvartyti karių "mitingai" Vilniuje, Kaune, Šiauliucose ir kt. Siekiant geriau pajusti siūl "mitingų" dvasią, kai kuriuos aprašymus prisiėjo patekti ištisai. Atskiri fragmentai neduotų tikro supratimo apie minėtą ideologinių bazių apdirbimą iš vienos pusės, ir karto lygiagrečiai vykdoma nematomą oficialiai nusikalstama veikla - pasiruošimą represijoms, areštams ir deportacijoms.

Priešrinkiminė kampanija ir kariuomenė. Liepos 5 d. 19 val. Jonavos Darbo Rūmuose išvyko Jonavoje esančios 2 pėstininkų pulko 5-tos kuopos karių mitingas-aktas. Kariai į mitingą atvyko organizuotai, vadovaujami ltn. Jaskio. Šioje Darbo Rūmuose išvyko kariai pirmą kartą galėjo laisvai ir viešai pareikšti

savo pažiūras, nebijdami, kad jiems teks už tai atsakyti. Prisimindami despotišką kapitoną Kulikauską viešpatavimą įgulos nutarė prašyti Liaudies Vyriausybės, kad ji kapitoną Kulikauską patrauktu į Liaudies Teismą. Įvairūs įgulos amatininkai ir specialistų papasakojo apie įvairias, anksčiau vykusias spekuliacijas ir "kombinacijas".

Politkalinys draugas Lebedevas papasakojo apie patirtas kancias ir vargus. Beveik kiekvienas prelegento sakiny buvo palydiamas karštomis ovacijomis. Prelegentas svetainė Raudonąja Armija ir Draugų Stalino. Cia pat, salėje, viešu balsavimui buvo išrinktas įgulos komitetas iš septynių asmenų su ltn. Jasiu priešakyje. Komitetas sekandią dieną paskyrė posėdį, nes sekmadienį Jonavos įgulos kariai rengia bendrą demonstraciją su Jonavos liaudimis. Vienbalsiai priimtoje rezoliucijoje, tarp kitko, reikalaujama:

Kapitoną Kulikauską pasalinti iš kuopos vaduo pareigu ir jį patraukti Liaudies teisman.

Jo vieton paskirti ltn. Jaski. Karius nebaus-

ti rizinėmis bausmėmis. Visiems atidaryti kareivinių vartus, kad kariai nebūtų atskir-

"kinų sieną" nuo liaudies.

Po mitingo buvo sugiedotas Internacionalias ir sukeltas triukšmingos ovacijos naujajam

kuopos vadui ltn. Jaskiui. I įgulos kareivinės kariai grižo darniai ir su daina, susirinkusiu palydėti ovacijomis ir šokiais: "Tegyvoja Liaudies Kariuomenė". ("Tiesa", 1940m. liepos 11d., Nr. 20).

"Pašalinti iš kariuomenės reakcionieriai"

Kaunas. VII. 6. Elta. S.m. liepos 6 d. īvyko

2-jo pėst. pulko IIktinių puskarininkų, kan-

didatų ir civilių tarnautojų visuotinis su-

sirinkimas.

Susirinkime buvo plačiai apibūdintas smeto-

ninių režimas, kuris ypatingai palietė že-

mėnius pareigūnus, nuo kurio jie turėjo

daug kentėti moraliai ir medžiagiškai.

Reakcionieriai karininkai, neatsižvelg-

dami į žemesnius pareigūnus, su jais nesi-

kaitydavo ir į jų nusiskundimus dėl blogos

materialinės padėties visai nekreipdavo dė-

mesio. Susirinkimas pasmerkė smetoninį supu-

vusi režimą, reakcionierius karininkus ir

pasižadėjo eiti kartu su liaudies vyriausy-

be, jai dirbtį ir pildyti jos įsakymus su

visu uolumu ir atsidėjimu.

Susirinkime nutarta reikalauti:

1. Pašalinti iš kariuomenės reakcionierius

karininkus,

2. Leisti kariškai aukščiau lavintis ir

siekti aukštesnio išsilavinimo.

3. Sunormuoti karininkų ir puskarininkų

darbo laiko suskirstymą,

4. Sunormuoti skirtumą tarp puskarininkų

ir karininkų atlyginimo.

Susirinkime nutarta pasveikinti liaudies

vyriausybę, tautų išvaduotoją draugą Josifą

Staliną ir draugišką Raudonąją Armiją.

"/"Tiesa", 1940.07.07 d. sekmadienis, Nr. 1b/

"Kėdainių kariai ir darbo liaudis balsuos

už darbo Lietuvos S-gos kandidatus."

Liepos 7d. īvykusime Kėdainių įgulos karių

mitingą, be karių, dalyvavo ir keli tūkstan-

čiai darbo žmonių. Pasakytose kalbose buvo

iškelta beveik buvusi karių padėtis senojo

režimo sunuki ilgametė priespauda bei tyčio-

jimasis iš darbo žmonių teisių. Kariai ir

visi dalyviai svečinimus SSSR Didžiesiems

Vadams, galingąjai darbo žmonių gynējai -

Raudonajai Armijai,Liaudies Vyriausybei ir kt.pareikštoms kalbetoju mintims kėlė karštias ovacijas ir sutiko griausmingais "valio".

Buvo iškelta visa eilė aktualių pageidavimų ir nusiskundimų.

Visi mitingo dalyviai vienbalsiai priėmė rezoliuciją,kurioje pareiškiama vieninga valia padėti Liaudies Vyriausybei ivykdyti Liaudies Seimo rinkimus ir atiduoti balsus už Darbo Lietuvos Sąjungos išstatytus kandidatus.

Rezoliucija baigiamas šukiais: Tegyvuoja Lietuvos Liaudies Kariuomenės ir Raudonosios Armijos susivienijimes;demokratinis Liaudies Seimas; Ginkluotų pajėgų vyr.vadas J.Paleckis. Raudonoji Armija; LK Jaun.S-ga; Lietuvos Liaudies Vyriausybė; LK Partija; Sovietų Lietuva ir visų darbo žmonių mokytojas ir vadas Stalinas.

Po mitingo kariai su reudonomis vėliauomis, Lenino,Stalino,Paleckio portretais pražygiau per miestą." ("Tiesa", 07.08.,Nr.19)

"Toks Liaudies seimas,kuris suprastu liaudi-Didžiulis darbo žmonių mitingas Siauliuse."

...I Šiaulių apskr.LKP komiteto susauktą darbo žmonių mitingą Siauliuse,naujoje turgavietėje,prisirinko tūkstantinė šiauliečių minia,kuri,išklausiusi visos eilės draugų pranešimų,tvirtai pasiryžo išsirinkti tokį liaudies seimą,kuris supresty liaoies troškimus bei jų siekius.

...Kalbėjo drg.eilinis Kantovnikas,kuris,pläčiai apžvelges praėjusio dvidesimtmecio supančiotos "laivsės" gyvenimo dienas,pareiškė, per paskutini 20-metį Lietuvos karys vergavo ponams ir neturėjo jokių teisių. Dabar stai ir jis susilaikė šviesesnio rytojaus ir drąsiai gali prabili i tūkstantines darbo žmonių mases. Kąune kariuomenės dalims suteikta laisvė, jie jau plėčiai ja naudojasi, t.y. ruošia mitingus ir kt. Tuo tarpu Siauliuse kažkokėl dar nieko nedaroma. Reikėtu,sako drg.eil.Kantovnikas, ir mums sujusti. Be to,dar kalbėjo ...puskarininkis Letonas ir kt." Tiesa",1940. 07.08,Nr.17

Liepos 7 d. surengtas Liaudies kariuomenės Kėdainių igulos mitingas. "Dalyvaujant apie 10 tūkstančių miniai,mitingo komitetas siulo priimti šią rezoliuciją:

Mes,Kėdainių igulos kariai,darbininkai, valstiečiai ir darbo inteligentai vienbalsiai nutarėm,padedami Liaudies Vyriausybei, eiti prie rinkinių normų ir balsuoti už "Lietuvos darbo Sąjungos" kandidatus, tikrus darbo liaudies atstovus,kurie seime ištikimai dirbs kariuomenės ir liaudies gerovei,vykdami šioje platformoje minėtus eilę darbų Lietuvos kariuomenės ir liaudies laisvei,gerovei,šviesenei ir laimingesniasi ateidišai kurti. Pasveikinti Lietuvos liaudies vyriausybę su respublikos prezidentu Justu Paleckiu priesaky.

Pasveikinti visų šalių tévą ir mokytoją drg. Staling.

Reikalaujame:

1. Tučtuojau pašalinti iš kariuomenės tarpo visus liaudies priešus ir atimti visus nešvariu būdu įgytus turtus ir atiduoti Lietuvos liaudies karių naudai.
2. Visiškas solidarumas ir bendradarbiavimas tarp karininkų ir kareivių.
3. Panaikinti liktinių puskarininkų kandidatų išstatymą.
4. Sunormuoti kareivių liktinių puskarininkų ir karininkų atlyginimą.
5. Pagerinti kareiviams maistą.
6. Tegyvuoja Raudonosios Armijos ir Lietuvos liaudies kariuomenės susivienijimas
7. Tegyvuoja Lietuvos liaudies kariai - tikri liaudies sunūs ir gynėjai!

8. Tegyvuoja būsimasis demokratiškas seimas!

9. Tegyvuoja visų ginkluotų pajėgų viršininkas drg.Paleckis!

10. Tegyvuoja visų šalių proletariatas!

11. Tegyvuoja Raudonoji Armija!

12. Tegyvuoja komjaunimo Sąjunga!

13. Tegyvuoja Lietuvos liaudies vyriausybė!

14. Tegyvuoja kompartija!

15. Tegyvuoja trylikoji Soviety respublika! (Sis Sūkis dar nelsbai kellamas,nes nebuvovo populiarus ir iki rinkimų neakcentuotas.-aut.past.)

16. Tegyvuoja visų tautų tévas ir mokytojas drg. Stalinas! (žr."Tiesa",1940.07.12., Nr.21).

"Vilnius nematé tokio sekundadienio:"

1940m. liepos 7 d. ivyko mitingas Vilniuje,Lukiskių aikštėje.

"Visų dėmesi atkreipė ir smarkiai privertė plakti širdis Lietuvos liaudies kariuomenės pasirodymas. Ji su savo orkestru,tvirtais žingsniais ir pakeltomis galvomis visus sužavėjo. Jai buvo keliamos milžiniškos ovacijos.Karius vedė karininkai,o už jų kariai nesė savo Kansperbutus,kuriu buvo netoli šimto. Keletas būdingesnių: "Tegyvuoja SSSR Raudonoji Armija-mūsų bičiulė ir talkininkė","Salin trockininkai,kapitalistai-darbo žmonių išnaujotojai", "Visos pastangos Lietuvos Respublikai ir Liaudies vyriausybei", "Reikalaujame kad tikslos mokslos būtų neprivalomas", "Reikalaujame,kad būtų atitaisytos Smetonas mums padarytos skriaudos", "Né vieno liaudies priešo neišrinkti į Liaudies seimą", "Mes kartu su Liaudies vyriausybe", "Tebūnie drausmė ir tvarka,darbo žmonėms ramybė" ir t.t. Be to, buvo nešami Paleckio,Stalino,Lenino, Vorosilovo ir kt.paveikslai. Reikia pažymeti,kad prie tokio gražaus ir turiningo mūsų kariuomenės pasirodymo daugiausia prisidėjo 1 pėstininkų pulko jaunesnysis puskarininkis Ignas Budionovas.

..Mitingą atidarė drg.Ratas.Po jo kalbėjo drg.Latvys kompartijos vardu,Paleckis - profsajungų vardu, Paškevičius-geležinkeliečių vardu,Jaun.pusk.Ignas Budionovas-kariškiu vardu; kapitonas J.Kubiliūnas-karių vardu ir daug kitų.

.. Kandidatais Liaudies Seimui pasiūlyti: Balkovičius Stasys,darbininkas; Diembidra-Stasielka,gydytoja; Jedrichovskis,daktaras; Jackevičius Vaclovas; Juknevičius,Didžiulis, Vazbys-Fridmanas; ins.pusk.Ignas Budionovas; Paškevičius ir Miceika. ("Tiesa",1940.07.08). 1940m.liepos 7d. Panevėžyje, Laisvės aikštėje, ivyko milžiniskas priesrinkiminis mitingas,kuriame dalyvavo apie 10 tūkstančių žmonių ir jaunuomenės su gausybe plakatų ir šukų,transparentų ir SSSR didžiuju vyru paveikslais. Prieš tribuna buvo išsirikiaves kariuomenės dalinys, o minioje buvo matyti daug karių,puskarininkų ir kelių karininkų.

Mitingą atidarė Panevėžio rinkimų komisijos pirminko pavaduotojas Danilevičius... Kareivio vardu kalbėjo eilinis Žilinskas, išdėstydamas kario gyvenimo sąlygas prie Smetonas režimo ir pareikšdamas džiaugsmą,kad Liaudies Vyriausybė atstatė kareivio vardu visuomenės akys, padarė krašto laisvės tikruoju gynėnu ir krosto likimo sprendėju. Leitenantas Bernadišius pareiškė: "Ir mes dusome. Senasis režimas buvo užčiaupęs mūsų lopas ir surakinęs mūsų rankas. Ilgai tylėjome.Užtat išėjome į gatves,išėjome proto ir širdies vedam. Senasis režimas veltui norėjo supūdyti tai, kas nepusta-žmogaus dvasią. Dar taip nesenai krosto turto ir darbo žmonių vagis Chodakauskas buvo mums pristatytas kaip garbės svečias.Jis mums kalbėjo apie tévynės meilę. Dar taip

nesenisi raštas iš kambario į kambarį éjo ke-
lias dienas. Šiandien kareivinių durys ir lan-
gai plačiai atverti. I juos šiandien skver-
biasi naujas oras, darbo ir kurybos nuotaika.
Senasis biurokratizmas išdulkés, o mes liksime
su jumis, darbo žmonémis. Mūsų patriotizmas ne-
bebus apmokamas pinigais ir darbo liaudies
prakaitu. Užtikrinu: yra ir bus karininkų, ka-
rie noréti ir sugebėti eiti su darbo žmonémis,
su liaudimi už mūsų krašto gerovę ir laimę.
Tik greičiau politinius vadovus, kurių dar ne-
turime, i kuopas ir batalionus".

Kandidatas iš Panevėžio rinkimų apygardos i
Liaudies Seimą buvo išrinktas tarpe kitų ir
"4 pėstininkų pulko karininkas Vladas Biržie-
tis iš Biržų." ("Tiesa", 1940.07.09).

Liepos 7 d. Marijampolės halėje įvyko mitin-
gas, kuriamė dalyvavo kareiviai su vėliava ir
apie 5000 žmonių. Kalba pasakė švietimo minis-
teris Venclova. (žr. ten pat).

x x x

BUS DAUGIAU

paruošė: Algiris MARKUNAS

JUGOSLAVAI APIE PABALTICO OKUPACIJĄ,

Jugoslavų kompartijos žurnale "Socijalizm" dar 1982 metų pradžioje buvo išspausdin-
tas Milošo Prelevičiaus straipsnis apie "revo-
liucijos eksportą", kuriamė Maskvos ekspansija
i Pabaltijį ir kitas Rytų Europos šalis kriti-
kuojama iš marxistinio teško. Autorius paibré-
žia, kad tarybinės armijos įvykdymas "suvere-
nių Lietuvos, Latvijos ir Estijos valstybių
teritorijų" užemimas buvo Hitlerio-Stalino
paktas ir "klaudingos" stalininės politikos iš-
davas.

Sevo straipsnyje Prelevičius ypač nuodug-
nisi nesgrinėja Raudonosios Armijos nesėkmingą
bandymą okupuoti Lenkiją 1920-ais metais. Anot
jo, "kai lenkai kovėsi savo teritorijoje (Var-
šuvos priemiestiuose), jų kovos tikslas buvo
ištrosoti savo tautinę egzistenciją. Visi vidi-
nisi nesutarimai, klasų konfliktais buvo nustum-
ti i šali. Tai buvo teutinis karas, ir lenkų
teismė ir ištumė sovietinė armija iš savo
teritorijos.

Autorius primena, kad ir pats Leninas,
1920 metais kalbédamas apie nepevykusią Raudo-
nosios Armijos invaziją į Lenkiją, pripažino,
kad lenkai labai neapkentė rusų invazinių dalinių.
Jis cituoja šiuos Lenino žodžius: "Lenkų
Okininkai ir darbininkai leido mūsų narsiesiem
raudonarmiečiams mirti badu; juos užpuldinėjo
ir užmušinėjo iš pasalų".

Jugoslavų kompartijos teoretikas rašo, kad
Raudonosios Armijos dalinių pasirodymas prie ry-
tinės Vokietijos sienų sukėlė panašią vokiečių
darbininkų, skininkų ir miestiečių reakciją.
1920-ais metais įvykusiam pokalbyje su vienu
vadovaujančiu vokiečių kompartijos esmenų, Klara
Cetkin, Leninas prisipažino, kad raudonoji ka-
velerija su savo nuožurusiom uniformom sukėlė
revoliucijos šméklos baimę visose vokiečių klasė-
se ir visuomeniniuose sluoksniuose".

Pasmerkdamas Maskvos invaziją į Lietuvą, Lat-
viją ir Estiją 1940 metais, Prelevičius vis dėlto
mégina teisinti méninimą įvesti sovietinę
sistémą Pabaltijoje 1918 metais. Tai tipiška ju-
goslavų kompartijos "šizofrenija": kilmus Leni-
nas, baisus Stalinas. Prelevičius turėtu žino-
ti, kad 1918-ais metais lietuvisi, latviai bei
estai į Raudonosios Armijos užpuolimą reagavo
panašiai kaip lenkai ir vokiečiai. Nors Leninas
tuo metu linksnievo teutų spisprendimo teisę,
jis 1918 metais pasiuntė savo vakarų armijos di-
vizijas užimti Lietuvą. Bolševikinės Rusijos sr-

mijai buvo pavykę gana tolį išsiveržti į Lietuvos
teritoriją, bet ji buvo sumušta. Lietuviai, kaip
ir lenkai 1920-eisais metais, kova prieš bol-
ševikinius agresorius buvo susijusi su pačios
tautinės egzistencijos klausimu. Lietuviai pasi-
priešinėjamas privertė Maskvą ieškoti kitos išeiti-
ties. 1919-ų metų rugašėjo mėnesį Sovietų Sąjungos
užsienio reikalų liudėjus komisaras Čiceris
leisku painorėti Lietuvos vyriausybę, kad
Rusija "neturi jokių agresyvių ketinimų prieš
buvo Rytų imperijos pakraščiuose naujai
susikūrusias valstybes", ir pasiūlė pradėti dery-
bas dėl kero veiksmų nutraukimo. O 1920 metų
liepos 12-tą dieną pasirašyto Lietuvos-Rusijos
taikos sutartyje Maskva užtikrino, kad ji "gera
valia visiems leikams atsisuko nuo visų Rusijos
suvereniteto teisių, kurių ji yra turėjusi lietu-
vių tautos ir jos teritorijos atžvilgiu".

Tie grežūs žodžiai pasirodė esantys klastin-
gi: karo veiksmai prieš Lietuvą buvo taisyti
kitomis - ardomosios veiklos priemonėmis. Po dvi-
dešimties metų Raudonoji Armija vėl ižgyavo
i Lietuvą. Tačiau paseulius atsisiko pripažinti,
kad ši okupacijos teisėta. Jos esminį neteisėtumą
pabrėžia ir jugoslavų kompartijos žurnale "So-
cijalizm" išspausdintas straipsnis apie "revo-
liucijos eksportą".

PADÉKITE NU GALÉTI TERORA, IR MAFIJA !

Aš 5-ti metai nuo 1984 m. gyvenu tik kom-
bary, išeiti negaliu. Pirmiausia norėjo sufe-
rikuoti byla, dirbant mokyklos direktoriūm
Fociūnėliuose, ir pasodinti. Po to pradėjo
persekioti, gaudyti įvairiai būdais, vėliau
ruošė dokumentus į psichiatrinę, buvo toks
leikas, bandė kambarijų nušauti, stovint kie-
me, šové - nepataikė, dabar pradėjo kabintis
prie šeimos, turėtū nori sunaikinti, kad
prie menes prieity. Baisus staliniškes stilius.
Taip ir gyvenu nežinioj. Skeitus leik-
raščiuose, stebiu televiziją, visi baigia nu-
sikratyti staliniškuo slogučiu, o sė tebegy-
venu visiškai Stelino priespaudoj, nežinodama
rytojus. Kaip Jūs galėtumėte pagelbėti šei-
mai ir man?

R.TAUČIUS
Radviliškio raj., Šeduva

VORKUTOS TREMTINIŲ, SVAJONĖ IŠSIPILDĖ

PABĖGIMAS IŠ PEČIOROS

Pradėjus brökštį, atsikėlau, griebiausi ruošos. Greit susitvarkius menkų savo buiti, /vyras buvo komandiruotėje/. išskubėjau pas motiną. Ji gyveno už dvidešimt kilometrų, Kentraičių kaime. Seniai buvau pas ją buvusi, todėl labai rūpėjo žinoti, ar jiems vél kas nors neatsitiko. Mano motinos šeimą viena po kitos ištiko baisios nelaimės. Traukdamiesi vokiečiai jauniausią broli Petruką išvarė kasti apkasus. Rusams puolant, jis žuvo. Kitas brolis Pranas rusų paimitas į armiją, bet, varant i Vokietiją, pabėgo iš kariuomenės. Vokiečių okupacijos metais jis ramiai gyveno namuose, bet, frontui pasitraukus ir vél Raudonajai Armijai užėmus Lietuvą, pabėgo iš namų ir slapstėsi pas kaiwynus. Tačiau mirties vistiek neišvengė. Praėjus kuriam laikui, vienos komunistės buvo išduotas ir nušautas. Motinos skausmai nebubo ribų... Akyse man stovėjo sielvarto iškamuotas jos veidas, todėl skubėjau aplankytį. Eidama į Kentraičius, turėjau pereiti Kursėnų miestelį. Artėdame prie jo, vis labiau jaučiau kažkokį nerimą. Kūna krėtė nepaaiškinamas drebuly. Sutiki pažintami žmonės, kažkaip keistai pasisveikiu, skubėjo pro šalį. Skubėjau ir aš, nežinodama, ką už kelių minucių pamatysi. Izengus į turgaus aikštę, dėmesi patraukė vežimai, prikrautti žemos padargų: šlajų, važelių ir kito okio inventorius. Prie vežimų buvo priristos karvės, skubiai su kaltuose gurbuose žviegė nešertos kiaulės.

Staiga sužvengė arklys. Jo žvengimas buvo kažkoks pažistomas ir aš pajutau nelaimė. Tai buvo mūsų arklys eržilas. Maziiliuku vadinas. Toliau stovėjo dengtas sunkvežimis, o Jame sėdėjo motina, sesuo Emilia ir du broliai. Domas ir Jonas. Prie sunkvežimio galu vaikščiojo rusų kareivis ir sekė mane akimis. Aš puoliau prie sunkvežimio, bet kareivis man pastojo kelią, mosuodamas nedidele lazdele. Tuomet išbedžiau pilnas išgėsčio aikis į kareivio veidą. Jis sumirkstėjo, ranka perbraukė sau per gerkię ir, skausmingai syptelėjės, prabilo:

- Skazy, što takoje zvezuška?

Neatitraukdama žvilgsnio aco jo veido, sunkiai pralemenau svetimus, rusiškus žodžius ir, rodydama į seserį, tariau:

- My mieste učylis.

Jaujas kareivis gal turėjo seserį, gal mergaitę, bet tikriausiai jis turėjo jautrią širdį. Kurį laiką jis stidžiai žiurėjo į mane, o aš, nesąmoningai pakelusiu veidą, kuriame, be abejio, atsispindėjo išgastis ir maldavimas, žiurėjau į jį. Nežinau, gal didelis skausmas, atspindėjės mano jaunam veide, privertė kareivį pažeisti įsakymą. Per jo veidą nuslinko šešėlis. Pritęs jis paglostę man pečius ir tarė:

- Bédniška, - paėmė mane į glėbi ir pakelęs padavė broliui, kuris stovėjo prie pat sunkvežimo krašto. Blyškiame motinos veide sustingo sisubas. Tai pastebėjės kareivis draugiškai šypotelėjės pasakė:

- Pagavarite, pagavarite. Ja eta biru na sebe.

Aš puoliau prie motinos, o ji mane atstumė:

- Suakmenėk taip, kap aš suakmenėjau, ir tylok!

Nežinau, kiek išbuvau sunkvežimyje, ir vis tik per tą laiką siaubo aplinkoje sužinojau šiurpią tos nakties tragediją. Tai buvo 1945 metų liepos 24 dienos naktį. Brolis Jonas atsikėlė pažiūrėti, kodėl pusbrolio šunys taip draskosi. Jis ant dobillenos buvo pririšęs savo mylimiausią arkli ir bijojo, kad vagys jo nenuvestu. Lai-krodis rodė trečią valandą nakties. Pažvelgęs pro langą, pamatė nuo pusbrolio namų pusės į mūsų sodybą slenkančius tamšius šešėlius. Nujaudamas kažką negero, pakėlė broli, Domą, motinę ir seserį Emiliją. Nakties šešėliai, apibėgę kluona, žiedu apsiautė gyvenamą namą ir pradėjo dažyti duris. Tai buvo rusų kareiviniai. Isiveržę į vidų, atėmė iš brolio dokumentus ir pasakė:

- Renkitės, būsite išvęžti!

Prie suimtuju pastatę sargybą, pasklidio po visas patalpas: pradėjo versti visus kampus troboje, klytyje, ant aukštė. Man, klausantis jų, tragedija atrodė dar šiurpesnė, kadangi brolis pasakodamas stengesi būti santūrus ir sudaryti vaizdą, kad tai, kas jiems dabar yra atsitikę, nėra taip baisu ir beviltiška. Pabalusiomis lūpomis, ramindamas motiną, šypotelėjės pasakė:

- Nesijaudink, mama, žinal, kad aš žemės darbus gerai išmanau. Arklo iš manęs neatims. Jiems reikalingi sumanūs žemės darbininkai, o Sibiro žemė gera. Kad tik gaučiau atsistoti ant jospadaryčių stebuklus... Baidu vis vien nemirsiu.

Jonas nutilo. Jo veide buvo pastebimas skausmas. Norėdamas paslėpti savo jausmus, prisimerkė:

- Negaliu! Vargšas šuvelis! Kaip jis norėjo, kad aš jį paimčiau kartu? Kur jis dabar pasidės?

Jo veidas sutrūkčiojo; prisiminė šunies Karo, tarsi nuskriausto našlaičio, inkštima. Brolis, paprastė kareivis, kad jie sutikę, joreikalavimu paleisti šunį nuo grandinės. Kareiviai neprieti taravo. Paleistas puolė prie šeimininko, šliaužė pilvu, laizė kojas, lyg maldaudamas nepalikti jo, neleido eiti. Tik, kai vienas stribas atkišo į jį automatas, šuo atsituipė ant užpakalinio kojų ir ėmė kalenti dantimis. Ištūstėjus namams, suo /buvo didelis ir stiprus/ pabėgo ir tris

dienas slapstesi rugiuose, o naktimis kliaukiai staugdavo. Paskui pradėjo draskyti apylankės gyvulius: avis, veršius ir net karves užpuldavo. Žmonės, nenorėdami jo nušauti, pašpendė spastus, sugavo ir prirodo tvirta graminė. Šuns akys degė pykčiu, o šautuvę pamatės, daudžiavo grandinę, stengėsi nutrapti ją. Nieko artyn neprisileido, neėmė mažito. Šiurpus jo staugimas naktimis gyventojus keldavo iš miego. Paskiau darësi višakai pavojingas ir jį teko nušauti.

Saulei pakilus per gerą sieksnį, iš Beleckių (mano motinos) sodybos išvežiavo sunkvežimis. Nusileidęs nuo kalnelio, pro kryžių, per akmeninių tiltukų, pro vienintelę pakelejė augančią puši, palikę gimtuosius namus, išvežiavo į nežinių, Kuršėnų link. Niekas jų nepalydėjo, nepaspaudė rankos, nepalinkėjo laimingos kelionės. Buvo draugai, kaimynai pro užuolaidų plytius, iš už namų kampų baugiai žvilgčiojo ir slapta braukė ašaras. Kuršėnuose, turgaus aikštėje, pastatė sunkvežimių ir laukė atvažiuojančių vežimų su kitais skio padargais ir gyvuliais. O tuo tarpu atvarę kitą sunkvežimį, liepė suimtiesiems pereiti į jį, išsakydam pasiimti tiek daiktų, kiek vienu kartu galima nešti. Tuo būdu, kaip rusų kareiviai iš namų leido paimiti, čia juos niekšikai apiplėšė stribai.

Aš sedėjau sunkvežimyje ir klausiau si santūraus brolio pasakojimo. Galvoje pynei keistos, nekontroliuojamos mintys, kurios aš negalėjau pilnai suvokti. Jos maišėsi kaip rudenį eriukai ant nupjautų pievų, o širdyje tvenkėsi neišverktos ašaros. Baisi nuojauta, noras važiuoti kartu su jaism, bet pro skausmą prasiverždavo motinos išakymas: "Nevalia, - tu čia reikalinga!" Tuo metu kareivis, priėjės prie sunkvežimio, išakė:

- Chvatis, dzevuska!

Aš žiūrėjau į savo artimuosius neatitraukdama akių, girdėjau kareivio balsą, bet mano sąmonė buvo kurčia jo žodžiams. Motina taip pat turbūt negirdėjo nė kareivio išakymo, nė raminantių sūnaus žodžių. Ji baimingai žiūrėjo į mane ir snibždėjo. Man rodėsi, kad ji meldžiasi. Kai kareivis antrą kartą pakartojo, kad užtenka man čia buti, aš tik tada supratau, kad daug kas liko nepasakyta, nepaklausta, kad gal amžinai atskiriamė ir vis dar delsiav: negalėjau paliki motinos, sesers, brolių. Kareivis stovėjo ir lėku. Motina žvilgsniu ragino:

- Eik! Nors tu viena išlik!

Nuo sunkvežimo aš negalėjau nueiti, man norėjosi bent kuo jiems padėti. Nusivilkusi paltuką, sviedžiai į sunkežimį, paskui paltukai nulėkė rankinukas, nuo kojų batelai. Man vaidenasi, kad aš tapau mažu vaiku ir stoviu prie duobės kapo, kur užkasa mano brangiausius žmones. Niekas nepratarė nė vieno žodžio. Dar norėjau kareivio kažko paklausti, bet jis, pažiūrėjės į mane, nusisuko. Aš stovėjau pakelus i galvą, žiūrėjau į motiną. Ji veido judesiais, rankų mostais varė mane šalin. Aš neklaušiau. Karelvis, tai pastebėjės, priėjo, paėmė mane už pečių ir pastumė nuo sunkvežimo. Staiga sumečiau, kad galiu nubėgti namo, paimiti ką nors vertingo ir atnešti jiems. Tai supratusi, pasileidau, kiek iškabindama. Bėgau vejama mities, kad grįšiu. Žvyras skaudžias dūrė mano basas kojas, o aš bėgau, norėdama kuo greičiau išeikti trijų kilometrų kelią. Ipuclusi į kambarį, blaškiausiai iš vieno galio į kitą, min-

tyste pasverdama kiekvieną daiktą, galvoda, kuris jiems gali būti reikalingas. Visi mano daiktai, man rodėsi, jiems bus reikalingi, tačiau aš taip mažai galėjau jų pakelti ir panešti. Todėl, nutvėrusi, kas po ranka pakliuovo, bėgau atgal.

Atbėgus i Kuršėnų miestelio rinką, sunkvežimio su mano artimaisiais, gyvuliais, vežimų su padargais jau neberadau. Žmonės sakė, kad nuvažiavo Kuršėnų geležinkelio stoties link. Kai nuėgau į stotį, ešelonas jau buvo išvykęs. Aš vienija stovėjau stotyje rydama ašaras-aplinkui buvo tuščia. Tik staiga iš kažkur atsirado stoties budėtojas raudona kepure ir, priėjės prie manęs, užkalbino:

- Traukinys ateis negreitai, nusibos laukti. Žvilgterėjės į ryšulį, kurį laikiau rankoje draugiškai tarė:

- Užeikite į stotį, pasėdėkite.

- Ar seniai ešelonas išvažiavo? - žmogus, žvilgterėjės į mane, matyt, tik dabar susigaudė, kodėl aš tokia keista. Kiek patylėjės, paklausė:

- Ką išvežė?

- Mamę! - Atsakiau ir apsisukusi išėjau. Keletą žingsnių paėjusi, grįžau atgal.

- Pasakykite, ar juos sušaudys?

Žmogus raudona kepure buvo nebejaunas, panošėje gelsvais kviečio spalvos ūsais. Jis pakramtė ūsą, kuris lindo jam į burną, ir žiūrėdamas į tolį, lyg sau vienas būtų kalbėjęs, tarė:

- Nemanau, kad juos šaudys, nes jų labai daug: daug vagonų, daug žmonių...

Aš, nieko nebesakiusi, išėjau. Skubėjau namo, atrodė, kad ten rasiu atsakymą... Ap linkui buvo tarsi ir nyku-pasijutau vienija pasaulyje. Skaudžiai suvokliau savo ir artimųjų tragediją. Prieš akis stovėjo paskutinis šiurpus sunkvežimio vaizdas. Buvo visokių kalbų: vieni sekė, kad nuvežė už Šiaulių žvyrdubės ir sušaudė, kiti tvirtino, kad Padradėje stovi vagonai, kur kankinasi nelaimingieji. Kad tos kalbos nebuvo tuščios paskalo, sužinojau po daug metų, kai brolis Domas sugrižo iš tremties. Jis buvo ne iš piršto laužtos, o kažkokiu būdu prasiskverbusios pro geležinę uždangą: traukiniui sue tojus Šiaulių stotyje, broliai Beleckiai buvo išlaipinti iš vagono, nuvežti į kalėjimą ir uždaryti į karcerį. Ten juos išlaikė pusę dienos, paskui susodino į sunkvežimį, liepė sutūpti vienam prieš kitą, susikabinti rankomis ir nesikalbėti. Taip nuvežė juos už miesto į žvyro karjerą, išlaipino iš masinės, nuvarė į žvyro duobės pakrisus. Čia priesais stovėjo keli rusų kareiviai su automatais. Prieš duodamas komandą, kariuinkas išsitraukė kažkokį popierių, perskaitė, paklausė suimtųjų, pavardžių, vardu, tėvavardžių. Išklausės šlykčiai nusikeikė, liepė kareiviams vėl brolius vežti atgal, į tą patį vagoną, kuriaiame buvo. Tuo laiku kai kas man patarinėjo, kad aš turinti važiuoti į Vilnių, į Vidaus reikalų ministeriją, o ten privačiai pasakyti, kur padėjo žmones. Reikėjo daug ką daryti, bet jie juk buvo pasmerkti, o aš palaužau ir galimybų neturėjau. Akyse stovėjo artimieji, begalinė nuoskuda, ilgesys ir kančia.

Taip baisioje nežinioje praėjo daugiau pusė metų. Pagaliau iš KOMI ATSR atėjo laiškas. Raše brolis Jonas. Po baisios kelionės traukiniu juos nuvežė už Pečioros, dar toliau į Šiaurę: Vojaus oblastį Kožvą, Andronovą į mišką. Vaikus, senius, ligonius ir 76 sveikus darbingus žmones sugrudo kartu į vieną supuvusį, be stogo ir durų baraką, knibždantį utelamis, blakēmis, tarakanais. Atėjės komendantas suregistravo darbingus žmones ir neleisdamas nė pailsėti, varė po dešimt-dvilyka kilometrų nuo barako kirsti misko. Normos buvo didelės, o duonos duodavo dirbančiam septynis šimtus gramų, siek tiek cukraus. Kartais duodavo po truputį riebalų. Jeigu neturėdavo riebalų, atiduodavo miltais. Nedirbantiesi ir vaikai norma 250 gramų duonos į kažkiek kruopą. Greitai seniai ir vaikai pradėjo masiškai mirti iš

bado. Atvažiavęs visų lagerių komendantas liepė išrauti plotą miško ir ten išrengti tremtiniam kapines.

Neuzilgo iš tremties atėjo kites šiurpą keliantį laiškas-sesuo Emilia susirgo šlapiu plaučiu pleuritu. Truko maisto, jokių medikamentų. Giltinė neskubėjo, žindama, kad auka nepabėgs, palengva sėlinio prie jaunos gyvybės. Tačiau brolis Jonas nenuleido rankų-slidėmis nuvažiavo į Vojaus turą ir tą paltuką, kurį išmėciau į sunkvežimių jiems, iškeitė į keturis kilogramus žirnių ir laukinių kalakutą. Tai išgelbėjo sesers gyvybę. Beleckių šeimoje buvo du darbingi žmonės-broliai Domas ir Jonas-tik jie gavo pilnas darbininko maisto kortelles. Motina buvo nusenusi o sesuo Emilia-ligonis. Mama buvo jautri, nenorėdama skriausti savo vaikų, valgė kiek galint maziau, todėl labai nusilpo. Kai barakuose pakliudavo viena, pasilipdavo ant narų ir tūniodavo, kad mažiau reikėtų judėti. Su kokia viltim kertą ji laukė, keda ištūstės barakas. Mat, ji pamatė ant žemės numestą didelę žuvies galvą. Kai liko viena, sutelkus pasuktines jėgas, nušliaužė nuo narų ir, kaip vagilė apsižvalgius, ējo atgal, prispaudusi prie krūtinės žuvies galvą, kuri šiek tiek pratesė jos gyvenimą.

Aš labai gailėjaus, kad nevažiavau kartu su jais, kai geruoju rusų kareivio buvau pakylėta į sunkvežimį. Sielvartas, kad jie ten kankinasi, buvo nepakeliamas, tačiau man padėjo mano vyras: jis paėmė atostogas, nuvažiavo pas juos, nuvežė maisto, truputį pinigų. Pritaikėtis pavogė mamą ir, išlikinkęs į roges, užšalusia Pečioros upę nuvežė ją daug kilometrų, tačiau netoli Vojaus buvo sulaikytas ir grėžiantas atgal. Teko atsisakyti sumanymo tokiu būdu parvežti motiną. Bet mama nenustojo vilties ištrakti iš Pečioros. Kai jau atrodė, kad Emilia pasveiko, pradėjo dirbtį, gavo darbininko maisto kortelę, motina užsikabino ant peties krepšių (tai buvo pavasarį), į rubus išsiiuvo kelis rūbius, į ranką paėmė lazdą ir viena be maisto atsargų, nemokėdama rusų kalbos, neturėdama jokių dokumentų, šešiasdešimt keturių metų senutė ryžosi įveikti tūkstančius kilometrus. Atnisiveikinus su vaikais, ji nuėjo ant Pečioros krauto laukti atplaukiant garlaivio, kuris ją nuvežė į Vojų. Iš ten manė kokiu nors būdu pasiekti Lietuvą. Pasiryžo nugalėti visus sunkumus, payojus, kurie jos tykojo. Ji tikėjo Dievu ir likimu. Vojuje jai nepavyko išesti į traukinį, bet ji nenusimė ir pėsčiai ējo toliau. Kartais kelyje pavijęs sunkvežimį ją gera galą paveždavo. Paklausta vairuotojui, kur ją išlaipinti, parodydavo ranką į vakarus ir ištardavo vienintelį žodį - Lietuva. Šisurėje gyvenantys žmonės ne visi buvo girdėję apie Lietuvą. Jie gužtelėdavo pečiaisiai, pagalvoję, kad senutė ne pilno proto, veždavo ją iki kur jiems reikėjo. Ir taip miegodama pakrumbėse, pripirtyse, daržinėse, ant senų supelijusių šiaudų, aplojama šunų, maitinama gallensteinų žmonės duonos gabalėliu ar virta bulve, stumési toliau. Ējo, sauja atsigerdame iš bėgančio upokšnio, užkėsdama juodos duonos pluta, tikėjo pasiekti Lietuvą. Nežinė kokioje geležinkelio stotelėje nusipirko, gero žmogus padedama, bilietą važiuoti traukiniu. Kaip jinai džiaugėsi atsisėdus į traukinio kupe ir svajojo greitai pasiekti Maskvą, o iš ten Vilnius jai atrodė ranka pasiekiamas. Kontrolierius, patikrinęs bilietą, pradėjo baisiai kėiktis, kad bilietas esą jau seniai pasibaigęs ir negaliojęs, bet, atidžiai ją nužvelgęs, grąžino jį mamai ir išėjo. Pavažiavus keliais tarpstotes, jis sugrįžo ir išsodino mamą.

kažkokioje stotelėje. Sulaukusi Mito traukinio, vėl bandė išesti, bet jos neįleido. Tuomet, jau pradėjus judėti traukinui, ji užlipo ant vagono laiptelių, iškibo į turėklus ir, vėjui svilpiant pro ausis, plėšiant nuo galvos skarelę, nuo peties krepšių, ji buvo laiminga, kad važiuoja, ir už tai dekojo Dievui. Daug dienų, užmiršusi elementariausias žmogaus reikmes, siekė tikslą - būt parvažiuoti į Lietuvą. Karštomas die-nomis ji sustodavo poilsio. Radus čiurlenantį upelį arba šaltinį, skalbdavosi rūbus, praeusdavo si ir, atgavus jėgas, eidavo tolyn. O kai išsekda vo paskutinės jėgas, sunku buvo bepakelti žaidotas kojas, atrodė, mirtis būtų mielesnė už kaitrą, kuri visiškai išdžiovino ašarų nebetekusias skis. Atmintyje iškildavo jaunystė: maži vaikai, jų juokas, pirmieji žingsneliai, names, kurį su vyrų taip vargingai rečė... Brėstantys kaip mūras rugiai, palangėje žydintys jurginių ir niekad nepamirštamas rūgstančios duonos kvapas. Mūsų duonelė visame kaime buvo balčiausia ir skaniausia. O daugiausiai jėgų teikiavo prisiminimai apie vaikų dainas ant prieklėčio siltais vasaros vakarais. Sustojo, tarsi paukštė, ištempusi kaklą, klausydavosi, užmiršusi, kad lizdas išdraskytas, vaikai išžudyti, o kurie gyvi-pasmerkiti kancią. Ji stengėsi negalvoti, kad namai jos nebepriglaus, kad vaikų jau nebėra. Jautė, jeigu galvos-išeis iš proto.

Prisiminė motina paskutinio vskaro pasikalbėjimą su vyriausiu savo sūnumi Antanu, ir nuvargusiam jos veide atsispindėjó beviltiškas ilgesys. Ji prisispypusi įtikinėjo, barė sūnų:

- Tu pasirinkai blogą kelią, sunau, vis tiek jie tave sumedžios, todėl bepremiška slapstyti. Kokios kalbos sklinda apie miškinius, baisu pagalvoti? Tu nesi nieko padarės, todėl ir slapstyti neverta. O jeigu slapstysis, visas bėdas galės tau suversti, tada nė pasiteisinti negalėsi.

- Ne, mama, grįžti negalima! Juk jie ir be kaltės mūsų daugybę išgalabino. Ko reikėtų gėdytis, nieko nesu padarės, jokios kaltės neturiu. Bet tu žinai, kad aš buvau šeulybė ir to jiems užtenka mane apkaltinti. Aplemai jie stengiasi nuleisti mums kraują, sunsiekiinti mūsų inteligenciją ir jaunimą, mūs surusinti-prisimink keturiadesimt pirmuosius metus! Pirmajį baisų savo geluonių jie nukreipė į mūsų kultūros kūrėjus-mokytojus. Ir dabar, rodos, girižiu be vandens, duonos gyvuliniose vagonuose vaikų klyksmą. Mūsų kūdikių, tėvų kaulais patrešė neįmatuojamas Sibiro platbes. O dėl piktadarybių, kurias priskiria miškiniams, mama, netikėk! Tai provokacija, kad žmonės nepadėtų pabegusiuos nuo teroro žmonėms.

- Tu esi susaugęs, sunau, ir prievertos tau negaliu panaudoti, bet aš tave, kaip motina, prasau ir išsekau. Niekada nesutepk rankų nekaltu krauju, geriau pats mirk. negu nuskriausk nekalta...

- Tau prisiekiu, mama, kad savo rankų niekeda nesutepsiu nekaltu krauju, geriau patsai mirsiu, nekaip nuskriausiu nekaltą! Bet manau, kad mirti neberekik. Klausiu Amerikos balsą; jie žeda mums padėti. Juk negali boti, kad pasaulis leistų tai-kingą, darbščią, kultūringą, talentingą mūsų tau-tę taip išniekinti, skriausti ir žudyti.

- Kur tu dabar, mano vaikeli, ar aš keda nors tave pamatysių? - kažkokiasi ekstazei užėjus, sava-joji senutė, beglė iš tremties. Praėjus haliucinacijai, pasitaissė ant peties krepšių, stsiogrėžus pažiūrėjo, ar sunkvežimių kelyje nėra, šlepseno tolisu. Kelias ējo palei geležinkelį, ir tolumoje dunksojo pestatas. Ji suprato, kad tai geležinkelio stotis. Atnisėdus ant griovio krašto, išsiardė iš rūbų įsiotus keliolika rublių... posiruošė. Gal kartais pavyks nusipirkti bilietą į traukinį. Stotyje ji priėjo prie aukšto karškio ir... daryta rusų kalba paprašė padėti jai nupirkti į traukinį bilietą. Karininkas ją suprato ir, paėmęs pinigus, be eiles nupirko bilietai į Maskvą, pasodino į traukinį. Ir štai po daug daug dienų - Vilnius...

Nuvargusi,išgąsdinta širdis plakė smarkiai,bet džiaugsmingai.Rodos,jeigu nebūtų būti paklausta,iš kur grįžta,tai taip neapsakomai pasiilgusi Lietuvos-pultu,pri-glustu prie gintosios žemės krūtrine ir nurimtu amžinai...

Kol ējo Rusijos keliais,ji nieko nebijojė,nes niekuo nesiskyrė nuo vietinių žmonių.Tačiau atsidurusi Lietuvoje,vėl baiminosi paklūti stribams.Taip galvoda-ma,ji neklydo.Iš tremties vietas atėjo žinia,kad Beleckienė dingę,pabėgo iš Pečioros.Lietuvoje pas gimes,draugus,paži-stamus prasidėjo kratos.Būriasi šnipelių,stribų klausinėjo,teiravosi,kur jinsai galėtų būti.Ir manė daug kartų tardė:ateidavo du saugumiečiai ir iš namų per visą Mažeikių miestelį vedaavo tardyti./Tuo laiku mes gyvenome Mažeikiuose/.Užsives-davo iš trečią aukštą,pasodindavo prie stalo kampo,neduodavo padėti rankų ant stalo.vienas klausinėdavo,kur yra mama,kitas atsisėdavo priešais ir,akis įbe-dės,spoksdavo iš veidė.Ir taip po dvi,tris valandas tą patį:

-Kur padėjai motiną?

Man pradėavo svaigti galva,susting-davo nugara,akyse darydavosi tamsu.Kai paleidavo eiti namo,lipant laiptais į apačią,virpėdavo rankos,kojos,tarsi dir-bus sunkiausią darbę. Sitokių tardymu aš labai bijoau.Galiausiai sugalvojome,kaip to siaubo išvengti.Vyras,išeidamas į darbą,mane kambarje užrakinėdavo,ant durų pakebindavo didelę spyną.Jie atėjė galvadavo,kad namuose nieko nėra.Buvo aikštu,kad mane suims.Kas bus su motina,kuri gyveno kitoje gatvėje,už kelių na-mų?Ta mintis man kėlė siaubą.Vyras pa-siliuosavo iš darbo,laukėme progos.Gave sunkeitimą,nakties metu susimetė savo mantę,išvažiavome iš Mažeikių į Kauną.Per didžiulių vargą prisiregistravome ir dingome saugumui iš akiračio.Tada par-sivežiau mamą ir svetima paverde pagul-džiau į ligoninę.Jai reikėjo daryti sun-kių koju venų operaciją.O ją darė dar toks nemokša chirurgas-be gailesčio iš-pjaustė abi kojas.Vargėlė ligoninėje išgulėjo visą mėnesį.Kai pradėjo sveik-ti,reikėjo ją paminti iš ten.o visur kra-tos,kur padėti bejėgę,ligotą senutę.Tai buvo didžiausias meno rūpestis.Dažnai,eidama pro Kauno Katedrą,matydavau tris pamaldžias davatkėles.Aš niekad nešykst-tėdavau joms išmaldos ir dabar prisi-linkusi pagarbinau Aukščiausiąją,daviu išmaldos ir užvedžiau kalbą apie buitį.Senutės ,esą,gyvena gerai,turiučios tri-jų kambarių butą su patogumais.Aš taip pat nesiskundžiau,tik kad mano kambarė-lis esąs mažytis.Pasisakiau,kad dirbu ligoninėje med. sesele,kad mano skyriuje guli po operacijos senutę,kuria nie-kas nesirūpina,nes neturinti jokių ar-timųjų. Atsargiai vedaama pokalbi,paklausiau,ar jos negalėtų kuriams laikui priglausti ją pas save,kad aš atlygin-siu,už tai,o Dievas- už gerę širdį.Pasa-kiau turėdama viltį,kad dievobaimingos senutės neatsisakys padėti žmogui nelai-meje.Jos tarp savęs susižvalgė,ir jau-niausia davė patarimą:

-Jeigu niekas nesirūpina,tei,sesele,ję perduokite saugumui-jį,tikriausiai,esanti banditė.Tokios tik ir taikosi nu-versti tarybų valdžią!

Išgirdusi tokį nelauktą ,stulbinen-tį,atsakymą,net krūptelėjau ir su ašaro-mis akyse dekojau Dievui,kad jis dar kar-tą padėjo išvengti pavojaus.Padėtis buvo

žiauri,atrodė be išeities...

-Kur rasti ramų kampelį,kad vargė senutę galėtų be baimės pasidėti tarp žmonių,pasi-džiaugti saulės šviesą,pasvajoti apie savo jaunystę,pasimelstį už mirusį vyrą,niekam blo-gu nepadariusius.išžudyti savo vaikus...Pri-siminiau,kad Latvijos pasienyje gyvena paži-tamas eigulys Šileika Petras.Zmogus savas,gali-jis jis galėtų kuriam laikui priglausti mamą.Susižinojusi,kad sutinka padėti,samprotavau,kaip ją ten nuvežti: keliais tolimes,o iš ligo-ninės reikia tuo jau paminti.

Klinikose,kur po operacijos gulėjo mama,tame skyriuje dirbo med.seserimi mergina,vardu Bronė.Mes buvome bendravardės,gal tai mus ir suartino.Bronė,išgirdusi apie mano rūpe-stių,taip pat suko galvą,kaip man padėti.

-Klausyky,kartą sakė Bronė,- pas mano šeim-ininkę yra laisvas kambarys.Pasikalbekite su vyru,apsigyvenkite pas mus ir niekas,nenu, kol kas neįtars tylicos,ligotos senelės,o aš paprašysiu šeimininkę,kad kambarį palaikytų jums,

Sis mūsų pokalbis įsikünio-mama,mano te-tos vardu,kol sugijo kojos,gyveno pas gerosios Bronės šeimininkę už užuolaidos.Ji,tikriausiai,nuanė,kokia čia teta,kadangi aš nepaprastai buvau panaši į savo motiną.Jos švelnų veidą sušiurkštino tik pergyventos kančios,o dažnai gimdymai sustambino liekną liemeni.

Seimininkė buvo gera ir meloni moteris,tačiau jos septyniolikmetis sūnus buvo beširdis.Jis ,be abejos,pastebėjo,kad kambarje gy-vena dar vienas žmogus,todėl ilgiau laikyti ten mamą buvo pavojinga.Ką daryti? Jeigu mo-tina būtų virtusi adata,būčiau įsišmeigusi ją į savo kūną.

Latvijos pasienyje buvo daug miškiniu,ten siautėjo "istrabitelis",todėl pas eigulį bu-vo pavojinga.Iškankintas,išsekės motinos kūnas kėlė man didelį rūpestį.Sielvartas tiesiog ma-ne žudę,girdint motinos šnabždesį:

-Neatiduok manęs išvėžti,leisk numirti savo žemėje...

Galiausiai apgyvendinai mamą Šiauliucose pas savo pusbrolį Songailą Joną.Jis ir jo žmo-na Stasė nepabijojo pagelbėti.Nors patys turė-jo nemažą šeimą,priglaudiė tetą ir iki pat mir-ties rūpinosi ja.

Vėl atėjo baisus laiškas-brolis Jonas trem-tyje mirė.Tiksliu kalbant,buvo kraugerių nu-galabytas.

Jonas dirbo vienoje poroje su rusu Aleksė-jumi Kondratovu.Šis,vakare grįžęs iš miško į baraką,passé broliu Domui,kad Jonas labai serga:miške jam apsviaigo galva ir jis nukrito ant žemės.Kaip Jonas pateko į ligoninę,brolis Domas nežinojo.Po kelių dienų grįžęs iš ligo-ninės,Jonas pats papasakojo,kad jis ligoninėje išbuvęs per naktį.Rytą vizituojantis gydyto-jas liepė jo lovą išmesti lauk,ant sniego.Tuo-met atėjo visų barakų komendantas,ištraukė jį iš lovos,kirto jam į veidą ir tarė:

-Eik,tinčinę ,tau čia nebūs suteikta nei maistui,nei žiluma,nei medikamentais-absoliučiai jokia pagalba!- ir taip jis išvare iš ligoninės.Tuo metu Pečiora plaukiojantis laivas grafiko neturėjo,todėl Jonas,laukiamas ant Pečioros kranto laivo pusantrios paros,peršalo.Laivo kapitonas buvo doras žmogus:išgirdęs signalą,sukda-vo prie kranto,o jei negalėdavo priplaukti,siūsdavo laivelį žmogu paminti ir be atlyginimo nuveždavo į prašomą vietą.Tokiu būdu ir bro-lis grįžo į barakus (Kuo vadovaudamas laivo kapitonas padėjo tremtiniams - neaišku...Garbė Jam) Sugrįžęs Jonas atsigulė.Naktį jam pasida-rė visiškai bloga.Prie jo budejės brolis Domas nuėjo į med.punktą,pas būdinčią med.seserį.Tik pradarius duris,jis užsipuolė:"Ar tavo brolis nežino, kad visoje Tarybų Sąjungoje darbas pra-sideda 7 val.,o dabar kiek laiko?" ir prieš jo

nosi užtrenkė duris. Septintą valandą ryto atėjusi prie brolio Jono narų nuplėšė antklodę, kuria buvo pridengtas mirusio kūnas, išsigimėlė norėdama išitikinti, ar jis tikrai negyvas, apliejo kūną šaltu vandeniu ir atsisukusi į broli, tarė:

- Atsiųsi keturis vyrus, vežime į Vojaus ligoninę.

Brolis pasipriešino:

- Naktį aš jus kviečiau, gal būtumėte jam padėjusi, bet jus nesiteikete ateiti. Dabar jis nebogyvas ir jokia ligoninė jam neberekalinga. Aš buvau jam mirštant, aš jį ir palaidosiu.

Med. sesuo išiuto: kaip jis drįsta priesintis, ar jis nežinas, kad jinai galinti duoti jam dešimt metų... Kaip recidyvė ėmė keiktis, trenkė durimis ir išejo. Domas, pasibaigus darbo dienai, su savo likimo draugais nuvežė Jono kūną į Andronovo kapines ir paleidojo.

Po Jono mirties Domas su tokio pat likimo mergina sukėrė šeimą, ir sesuo Emilia liko viena. Mano vyras vėl važiavo į tremties vietą, pavogė seserį ir parvezė ją į Lietuvą. Parvezė parvezė, bet kur apgyvendinti? Be to, gyvam žmogui ne tik miegoti, bet ir valgyti reikia. Aš dirbtį negalėjau, bijojau, kad neišsnipinėtu. Iš gerosios Brodės ūsiminkės išsikėlėme į kitą butą. Ir čia ūsiminkė pasitaikė nebloga. Kuriam laikui seserį apgyvendinome pas save. Vyros mokėsi ŽŪA, mišku fakultete stacionare ir dirbo, todėl mažai būdavo namuose. Beveik visa sunkaus gyvenimo našta teko man. Išsigalvojau visokių verslų: siuvau, mežgau, audžiau, vežinėjau pas giminės, keičiau rūbus ir kitus daiktus į maistą, kad padėčiau išsilaiķytis seserai ir motinai.

Po ilgu kancių pasiseke pakeisti sesers pasą. Jai dėvė savo pavardę draugę. Pradėjo mokytojauti vienoje kaimo mokykloje. Aprūpinus seserį, kita nelaimė sėlinė. Tieki delaimių, kancių ir sielvarčių patyrus, seniai žinojau, kad sergu tulžies pūslės akmenlige, bet vis neturėjau laiko gulti į ligoninę. Paskutiniu metu tuo begalinės dviados įtampos liga paumėjo, skausmas paastrėjo ir chirurgas nustatė, kad reikalinga skubė operacija, nes gali trakti tulžies pūslė ir maža tikimybė likti gyvai. Jaučias mano organizmas ir noras gyventi padėjo įveikti labai tuo laiku sunkią operaciją. Rupėjo kuo greičiau grįžti į namus pas motiną. 17-tą dieną po operacijos, pasirašiusi, kad ligoninei pretenzijų nekelšiu, išsiveržiau į namus. Galvojau, kaip ryt važiuoti pas mamą. Buvau dar labai silpna, bėgo iš neužgijusios žaizdos poliai, bet tikičiau kelionės sunkumas įveikti. Kitą dieną gaunu telegramą - mama... mirė.

Siauliai, niuri lavoninės patalpa, pilka, balsi marmurinė lenta. Nuogas motinos kūnas, susiūtės storais siūlais, ir ant krūtinės, kaip tyčia, paliktas rausvas, ne-nuplėutas jos kūno gabalėlis. Aš stovėjau sausomis skimis prie ramaus, sustingusio motinos kūno ir tarsi girdėjau šnabždant: "Tylėk, neverk, išlik!" Žiurėjau į veidą, kuriame žaidė skausmas ir šypsena. Baisu pagalvoti, kad išauginusi tiek vaikų - septynis sūnus ir penkies dukteris - svetimi užspaudė akis. Ji išdidi į laimingą, kad nė vienas iš tokio būrio vaikų nenuėjo blogu keliu, neišdavė Tavyne...

Ilsėkis rami, mama. Lietuvos žemėje, į kurią tu taip veržeisi. Nors ant tavo kapo paminklo statyti negaliu, kadangi tu čia atsigulei svetima pavarde, bet tikiu kad ateis laikas - grąžinsime tau tavo vardą ir garbę...

Taip atsisveikinusi su motinos palaikais, grįžau į Kauną. Vyros ilgam turėjo važiuoti dirbtį į Druskininkus, paėmė ir mane kartu. Mano sveikata buvo visiškai pašliusi, todėl per visą vasarą gyvenau Dzūkijos miškuose pas žmones. Grįžome į Kauną tik po naujujų metų. Tada buvo žiema, šalta ir gili. Tik pavasarį, nutirpus sniegui, nuvažiavau aplankytį motinos kapo, bet jo neradau. Išvažiuodama iš Šiaulių, buvau prašiusi vienos moters, kad prižiūrėtų, bet ar jinai laiko neturėjo, ar pamiršo-to niekas nepasaiškino. Kapo ieškočiai buvo pavojinga.

Vėliau vyras buvo paskirtas giricinku į Memaitiją, todėl ir aš kartu su juo turėjau važiuoti. Stalinui mirus, lyg laisviau atsikvapėme. Ieškojau kapo nesibijodama, bet neradau.

Rašydama šitą skaudžią mūsų šeimos tragediją, stengiausi kiek galinti sanctūriau pavaizduoti. Nutylejusi daug kančių ir neteisybių, kurios lietė tik mane vieną, noriu, kad ką jau parašiau, tai kad ir liktų, to negaliu atsisakyti.

Prie šito rašinio pridedu motinos nuotrauką, kuri buvo padaryta 1947 m. (mėnesis ir dienos nepamenu) Šiaulių apskritijoje. Kuršėnų valsčiuje, Romučių kaime, pas Songailą Juozapą, motinai tik ką grįžus iš tremties-su tais paciais rūbais ir terbomis. Paviekslavė jos sesers sūnus, Songaila Jonas, dar jai neįėjus į kambarį.

Bronė BARVAINIENĖ

ATVIRAS LAIŠKAS „VALSTIEČIU, LAIKRAŠČIO IR TIESOS“ REDAKCIJOMS

Mes, Alytaus rajono, Klepočių, Ryliškių ir gretimų kaimų 1944 m. gruodžio mėn. 23 d. tragedijos liudininkai, protestuojame prieš "Valstiečių laikraštyje" ir "Tiesoje" vykdomą dezinformacijos bei šmeižto kompeniją minėtų įvykių atžvilgiu.

"Valstiečių laikraštyje" 1988 m. gruodžio mėn. 24 d. /Nr. 12 (6641)/ atspausdintas tendencingas Kestučio Grebluko staipnis "Teisybės ieškotojai su akmeniu užantyje", kuriame viskes supeniuota, kad pateisintų masines žudynes ir deginimus. Nueita dar toliau - norėta įrodyti, kad tuos deginimus ir žudynes atliko "banditai" erbe kad visai tai įvyko susišaudymo metu. Deugelis to meto įvykių liudininkų pereiškė laikraščiui protestą ir sprašė, kaip viskas buvo. Tačiau né protestai, né streipsniai nebuvo paskelbti. "Valstiečių laikraštyje" ir tolisu gyné begedišką K. Grebluko falsifikaciją (1989 m. sesių mėn. 28 d.).

Prie gynėjų prisidėjo ir "Tiesa" (1989 m. vasario mėn. 3 d.). Matyt, negalėdamos apsiginti nuo skaitytojų laiškų, laikraščių redakcijos etreda saliamonišką sprendimą - liudininkų leiškus atiduoti į prokuratūrą tikrinimui! Tuo tarpu falsifikatoriu versija ir tolisu lieka nepaneigta. Mes, gyviejai Klepočių, Ryliškių ir gretimų kaimų tragedijos liudininkai, reikalaujame, kad būtų "Valstiečių laikraštyje" ir "Tiesoje" paneigtas Kestučio Grebluko bei jo bendrininkų šmeižtas, paskelbtai liudininkų prisiminimai. Iš viso sunčiasi suprantame, kaip šieis etvirumo leikais galime spausdinti falsifikacijas ir neleisti jas paneigti.

LIETUVOS SAVANORIS PRANAS EIMUTIS

1919 m. sausio mėn. buvo įsteigta Kauno komendantūra. Po mėnesio joje buvo 2 pėstininkų kuopos, 2 reitilių eskadronai, mokojoji komanda, pulko teismas, ūkio kuopa, kulkosvaidžių komanda. Komendantūros sudėtis nuolat keitėsi, nes iš jos buvo išskiriama daliniai frontui arba panaudojami branduolisais formuojant pulkus. Taip buvo sudaryti 5-asis, 7-asis pėstininkų ir 1-asis gvardei pulkai. Pirmuoju komendantūros komendantu buvo karininkas Juozas Mikuckis (vėliau atstargos kapitonas).

Komendantūre jau pirmomis dienomis susidurė su sunkumais. Mieste veikė Tarybos, buvo dideli vokiečių kariuomenės daliniai, pradėjo savo veiklą lenkai (POV). Ypatingai buvo penvojingi vokiečių kareiviai, kurie netik trukdė komendantūros veiklai, bet iaspšeudė mūsų petrulius. Nuo vokiečių kulkos sausio 11 d. prie Geležinkelio stoties, eisdami tarnybą, žuvo 2-jo pėstininkų pulko elininkas Kalesiūnas ir Zambacevičius. Kita suka buvo Pranas Eimutis, kiles iš Kėdainių apskrities, Ariogalos valsčius, Rajūniciškių kaimo. Šeimoje jis buvo vienintelis sūnus. Prasidėjus I-ajam pasauliniam karui, Pranas išvyko į Rusiją, kur buvo pašauktas į kariuomenę. 1917 m. Maskvoje baigė karo vairuotojų mokyklą. Grįžęs į Lietuvą, savanoriu stojo į pasterosios kariuomenę.

Kuriantis neprikleusomai Lietuvai, pradėjo lenkyti Antantes misijos. 1919 m. kovo 15 d. į Kauną atvyko JAV meitinimo komisija, kuria sudarė pirminkės majoras Rossas, kapitonės Jenkinas, kapitonės Holisteras ir korespondentas E. Tobenkinas. Jie ir apsistojo "Metropolio" viešbutyje. Tad buvo sudaryta sargyba iš mokomosios komandos kareivių. Kovo 16 iki 17 dienos praejo ramiai, tik nektį iš 16-osios iki 17-ąją vokiečių kareiviai kai kumiose vietose nuplėšė iškelias ant įstaigų JAV vėliavas. Ir vis dėlto kovo 18 d. be grubaus incidento nespėsėta. Apie 15 val. ties "Metropolio" susirinko kelios dešimtys vokiečių kareivių, prie jų privesiavo automobilis, iš kurio iššoko vokiečių grandinės iš nubėgo link "Metropolio" durų. Sargybinis iš karto sukryžiavo šautuvus ir užtvėrė keliai į vidų. P. Eimutis norėjo pavartoti ginklą, bet tuo tarpu vokiečiai išsitraukė revolverių ir du kartus iššovė. P. Eimutis buvo nukeutes vietoje, kintas sargybinis bandė priešintis, bet čia atsirado kiti vokiečiai, kurie etėmė ginklą ir užleužė rankas. "Metropolio" šveicorius, psstebėjęs, kas įvyko, suspėjo pranešti viduje esančiam sargybos viršininkui, pasterasis nubėgo žemyn ir keletą kartų iššovė, tuo būdu sužeisdamas vieną iš vokiečių kareivių. Tačiau ir pats buvo nuginkluotas.

Žmogus, etbėgęs į komendantūrą, pranešė, kad prie "Metropolio" nukeutes vienas sargybinis. Buvęs tuo metu karininkas Gužas, nieko nelaukdamas, išbėgo į kareivines organizuoti psgalbos. Bebėgdamas prie Totorių (deber Majakovskio) gatvės sutiko vokiečių kareivį, kuris vedė "Metropolio" sargybos viršininką. Mūsų karininkas, nieko nelaukdamas, išvadavo savajį žmogą ir kartu nubėgo į kareivines. Kartu su mokomais ir kulkosvaidžių komendu žmonėmis, neįėmė kelių lengvus kulkosvaidžius, nubėgo "Metropolio" link. Jei pribėgus prie Vassario 16-osios g.,

matėsi stovintys prie "Metropolio" keli šimtai vokiečių. Mūsų kai greit išsiskleidė skerssi visos "Laisvės" alėjos" ir grandine pribėgo apsupdamas vokiečius. Tuo pačiu laiku atbėgo ir kitos komendantūros dalys. Pradžioje vokiečiai nenorėjo išduoti žudikų, bet, pamatę, kad lietuvių daugiau, atidavė.

Grįžę į kareivines, vokiečiai ginklavosi ir rucėsiai pulti komendantūrą. Lietuviai dalinisi irgi buvo kovinėje parengtyje. Kovo 18 d. vakare ir nektį iki 19 d. lietuvių ir vokiečių santiukiai buvo labai įtempti. Tačiau Lietuvos vyriausybės dėka pasisekė išvengti kruojų pralejimo. Lietuvos Gynimo komitetas išleido atsiliešukimą į miesto gyventojus, o Kauno komendantūre miesto įgulai įrekiė dalyvauti Prano Eimutio leidotuvėse.

Kovo 21 diena, anksti ryte, kauniečiai pradėjo rinktis prie Kauno Igulos Bažnyčios (dažar Vitražo galerija), 9 val. ginklu pagerbtii išsirikiavo Kauno įgulos daliniai. Pasibaigus pamaldoms, karstas buvo išneštas į gatvę, jis lydėjo 6 raitilių garbės sargyba. Mieste buvo susidabytas eismas. Leidojimo prmesiai žengė Vytauto prospektu (dažar Lenino prospektė esanti parkas) link kapinių. Kapinėse įgulos kapelionas kun. Bumės passkė prakelbą spie velionio pasižentimą, vykdant pareigą Tėvynei. Mokomosios komandos draugai iš šutuvų tris kartus saliutavo. Buvo padėti 22 vainikai ant žuvusio kario kapo.

Prie "Metropolio" parodinių durų dešinėje pusėje buvo pritvirtinta lenta su Prano Eimutio bareljefu ir užrašu: "Cis 1919.III.18 garbingai žuvo Kauno komendantūros kareivis Pranas Eimutis, gindamas Amerikos Jungtinių Valstijų misiją". (Po karo ši lenta buvo nuplešta).

Kareivis Pr. Eimutis buvo vienas pirmųjų savanorių, žuvusių kartu su karininku A. Juozapavičiumi ir kareiviu P. Lukšiu.

Kauno valst. istorijos muziejaus skyrius vedėjas A. Pociūnas

AR PAKANKA GRAŽINTI TURTA?

Mūsų šeime, kaip ir tūkstančiai kitų, 1941 metais be kaltės ir teismo buvo ištremta į Sibirą. Visas turčiai konfiskuotas. Kadangi nebuvome kelti, tainesižeminome ir nerašėme pareiškimų su prašymu reabilituoti, t.y. atleisti ne samas kaltas. Labai pavėluota, bet vyrisusybė susiprato reabilituoti dalį neteisėtai represuoti. Dažas mes, LTSR Ministerijos Tarybos nustatyta tverta, galime prašyti studioti tai, kas buvo iš mūsų atimta. Tačiau pažiūrėkime, kiek kliūčių turi įveikti žmonės, kai kurie jau pasenę ir netekę sveikatos, niekuo nenuasikėtę. Pirmiausiai reikia kreiptis pareiškimu į Lietuvos Vidus reikalų ministerijos informacinių centro dėl archyvinės pajymos spie reabilitavimą. Gavus pažymą, reikia persiųsti pareiškimą to rajono Vykdomyjų komitetui, iš kurio valdybė žmogus buvo ištremtas. Pareiškimė reikis nurodyti konfiskuoto turto dydį ir kiek kartu siūlyiant jau minėtos pažymos nuošerą. Gražinamo turto dydis nustatomas remiantis antru diegnu dokumentais (jeigu yra išlikę) spie konfiskacija. Jeigu ju nėra, turto dydis ir vertė nustatomi apsklausus liudininkus... Kas po 47 metų gali paludyti, kokį turta turėjo ištremtasis, jeigu net jam pačiem tai atsiminti nėra lengva, o liudininkų jau senisi nebėlako. Be to, ar jūs ryžtumėtės, gerbiasmas skaitytojau, išvardinti savo kaimyno turta, net jeigu pastoviai pas jį lankečias? Juk tai nerealū! Idomu, ar teisiniės normos leidžia liudyti tai, ką probėgsmais matei prieš 47 (!) metus?

gemonui, koks buvo Stalinas - ne toks jau didelis nusikaltimas. Rytų tironai visad turėdavo savo rūmuose liaupsintojų. Bet nereikia tai dangstyti ir vėl rašyti netiesą, nes taip gržtama prie praeities metodų. Noriu pridurti, nė žiūrint to, kad poetas, lyg rytų auksaburnis, liaupsino Staling ir L. Brežnevą, jo talentą labai vertinu. Malonu prisiminti A. Vienuolio, nuomonę apie poeto A. Niedzielačio talentą. Jis išpranašavo jam didelę ateitį. Ir neapsiriko. Juk tada ir būrelis pirminkas, dabar žymu poeto ir sąjūdieri, Marcelijus Martinaitis rašytojas A. Vienuolis pabarė už eilėraštine nepagarbą pakelės Kryžiui. Fabartajam, kaip matome, tai išėjo į naują. Leikai keičiasi. I praeities despotų laikus turime žiūrėti ne tik priekaišaudami, bet ir per atlaidos bei žmoniškumo prizmę.

Povilas VARANAUSKAS

IEŠKOME !

VAIČIŪNAS JUOZAS, JONO, gimės 1906. Gyveno Kapsuko raj. Ožkarvilių kaime. 1944 ar 1945 buvo suimtas. Mirimo liudijimo parašyta, kad mirė 1946.07.18. Žinančių apie jo mirties aplinkybes ir paleidojimo vietą ieško G. Vaičiūnas, gyvenantis 232056 Vilniuje, Viršuliškių 13-9.

VAIŠNORAS ADOLFAS, MOTIEJAUS, gimė 1919 Lazių raj. Leipalingio valsč. Liplidinų kaime. 1938-1939 išėjo į Lietuvos kariuomenės savanoriu ir atsiaskė duoti priesaika Tarybų Sąjungai. Buvo areštuotas ir dingas. Žinančių apie jo likimą ieško Povilonienė, gyvenanti Šiaulių rajone, Mežkučiuose, Gegužės 1-osios 25.

VAITKUS ANTANAS, JURGIO, gimė 1911.05.13. Nu 1940 metų buvo 29 lietuviškojo korpuso 184-os divizijos 262 pulke vyr. seržant. Išvežtas iš Varenos poligono. Paskutinis adresas: Krasnojarskij kraj, posiolok Norilsk. Žinančių apie jo likimą ieško GALINAUSKIENĖ, gyvenanti Kaune, Cechovo 17-2, tel. 733848.

VAIVADA BROGIUS, gimė 1900. Biržų apskr. Vadeikių kaime. Buvo Nepriklausomos Lietuvos aviacijos majoru ir dėstytoju Panevėžio mokytojų seminarijoje. 1945 birželio mėnesį areštuotas ir dingas. Žinančių apie jo likimą ieško Vaivadienė, gyvenanti 235300 Panevėžyje, Beržų 45-21.

VAJEGA STASYS. 1941.06.14 su šeima buvo išvežtas iš Biržų apskr. Papilio miestelio į Jakutską. Žinančių jo adresą ieško Lapėnas R., gyvenantis 234248 Kaišiadorių rajone, Kruonyje, Kalvių 7.

VALIŪNAS BRONIUS, gimė apie 1935. Tremtyje gyveno Komi ATSR gorod Munyn-2 posiolok Pevju. Dirbo pagal sutartis karinėse statybose darbu vykdymo. Žinančių apie dabartinių jo gyvenamąją vietą prašome parašyti JANULYTEI, gyvenančiai Anykščių rajone, Levauniškių kaime, ind. 234942.

VANAGAS POVILAS, ANTANO. Gyveno Vilniuje, Didžiojoje gatvėje. Dirbo buhalteriu geležinkelio valdyboje. Suimtas 1940 ar 1941. Kalėjo Lukšiškių kalėjime. Manome, kad žuvo Pravieniškėse arba buvo išvežtas į Sevpečiorlagą. Žinančių apie jo likimą ieško VANAGAS E., gyvenantis 233028 Kaune, Gražinos 4-61.

VELTERSONAS ALBERTAS, JONO. Latvis. Gimė 1884 Mažeikių apskr. Kalnėnų kaime. Buvo Mažeikių apskr. Reivyrčių apylinkės vykdomojo komiteto sekretoriumi. Suimtas 1945 ir išvežtas nežinoma kryptimi. Žinančių apie jo likimą ieško VELTERSONAS A., gyvenantis Kaune, Niunkos 14-34.

VILCINSKAS Jonas. Gimė 1920 Rokiškio apskr. Skapiškio valsč. Kendrenėlių kaime. 1945 išėjo į mišką. 1950.01.21 Kupiškio rajone buvo areštuotas, nuteistas ir dingas. Žinančių apie jo likimą ieško VILCINSKAITĖ A., gyvenanti Kupiškio raj. Skapiškio apyl., "Aušros" kolūkyje, Ašiuva- džių kaime.

KRAULEIDISNE JANINA, PRANO. Gimė 1922. Gyveno Šilutės rajone, Švėkšnos valsčiuje, Pavlovičių kaime. Ištremta 1951.12.03 su dvem vaikais. Žinančių apie jos likimą ieško KRAULEIDIS A., gyvenantis Šilutėje, Pergalės 5-521, tel. 520902.

KUCONIS PRAHAS, NYKOLO, gimė 1929 Trakų apskr. Kruonio valsč. Vildinų kaime. 1945 kovo mėnesį buvo iškvieistas į Kruonio valsčiaus vidaus reikalų skyrių tardymui ir dingas. Žinančių apie jo likimą ieško KRIVAITIENĖ L., gyvenanti Šakių raj. Gelgaudiškyje, Suvalkiečių 6a-20.

KUDIS STASYS, JONO, gimės 1918. Gyveno Šiaulių ūkio Voveriškių kaime. Buvo suimti pirmomis karo dienomis su kelias kitais studenčiais buvo suimtas Voveriškių kaime ir dingas.

KUŠLYS, KUŠLYTĖ, Gyveno netoli Šiaulių esančiame Voveriškių kaime. Buvo suimti pirmomis karo dienomis. Žinančių apie ju likimą ieško TRAMAIRIENĖ-KUODYTĘ, gyvenanti Vilniuje, Mėnulio 5-94.

KUPSTYS ZIGMAS, Gimė 1923, kalėjo Komi Intos 2-ame lageryje. Ten dirbo anglų kasykloje Nr. 10 buhalteriu. Žinančių apie jo likimą ieško RAULYNAITIS J., gyvenantis Kaune, TSRS 50-mečio 105-5, tel. 710731.

LAUČIUS ALBINAS, FELIKSO, gimės 1923 Rokiškio apskr. Saničiūnų kaime. 1946 buvo suimtas ir dingas.

LAUČIUS FELIKSAS, DOMININKO. Gyveno Rokiškio apskr., Saničiūnų km. 1941.06.14 buvo ištremtas į Krasnojarsko kraštą, Kanksą, p/d 231. Lageryje mirė.

Žinančių apie LAUČIŲ likimą ieško SADLAUSKIENĖ E., gyvenanti Kaune, Ašigalio 27-32, tel. 72-41-19

MACIONIS ANTANAS, KOSTO, gimė 1891 Kėdainių rajone, Budų kaime. Suimtas 1949.03.25. Mirė Kui-ševo stotyje 1949.04.02. Žinančių apie jo paleidojimo vietą ieško MACIONYTĘ, gyvenanti Kėdainiuose, Tarybinės armijos 75-5, tel. 54935.

MAKSVTYTIS JONAS gimė 1906 Šakių apskr. Jankų valsč. Valių kaime. 1944 atėjė į jo namus kariskliai pareiškė, kad jo namas bus paverstas ligonine, o jis privalo eiti su jais. Daugiau šeima jo nematė. Žinančių apie jo likimą ieško Maksvytienė A., gyvenanti Šakių raj. Grīškabudžio apl., Valių kaime.

MATULAITIS VYTAUTAS. Studentas. Suimtas 1940. Kalėjo Gorkio lageriuose. Žinančių apie jo likimą ieško Matulaitienė E., gyvenanti Kapsuke, Mai-ronio 21.

MAZIAUSKAS LEONARDAS, JUOZAPO, gimė 1898 Rygoje. Biogė Kauno Mokytojų seminarija. 1932-1936 dirbo Lietuvos pasiuntinybėje, Vokietijoje. 1936-1940 Lietuvos pasiuntinybėje Latvijoje. 1941.06.16 savo bičiulio Sveikatos apsaugos komisaro V. Girdzijausko kabinete buvo suimtas ir dingas. Žinančių apie jo likimą ieško JANKEVIČIENĖ, gyvenanti 232004 Vilniuje, Vykinto 27-9.

MEDEKŠA ALEKSANDRAS gimė 1925. Plaukiojo prekybiniu laivu "Šiauliai". Kai vokiečiai laivą nuskandino, pateko į apgultą Leningradą. Ten buvo suimtas. Žinančių apie jo likimą ieško Tarvydiėnė M., gyvenanti Vilniuje p/d 1939., tel. 76-72-20.

ZABULIONIS LIUDVIKAS. Gyveno Utenos raj. Vyžuonių apyl. Sprakšių kaime. 1940 buvo suimtas ir dingas. Žinančių apie jo likimą ieško REMEIKIENĖ, gyvenanti Utenos raj., Užpaliuose, Basanavičiaus 14.

ZAKAS Antanas, Antano, gimė 1921. Gyveno Raseinių rajono Didžiulių kaime. 1947 birželio

mėnesį buvo nuteistas vieneriems metams. 1947 spalio mėnesį išvežtas iš Raseinių kalėjimo ir dingo. Žinančiu apie jo likimą ieško Zaki-né M., gyvenanti Kauno, Siaurės prospe. 41-1.

ZUBAVIČIUS PETRAS, VINCO, gimė 1913. Suim-tas 1946.10.18 Marijampolėje. 1947.03.09 iš-vežtas į Rasų kalėjimą Vilniuje. 1948.06.26 išvežtas nežinoma kryptimi. Žinančiu apie jo likimą ieško Sidaravičienė, gyvenanti Kapsuke, Pušinio 88-46, tel. 52304.

ZUBINAS JONAS, JONO, gimė 1907 Mažeikių apskr. Buksnaičių kaime. Tarnavo kriminalinėje policijoje, Šiaulių mieste. 1939 dalyvavo pasipriešinimo Vo-kietijai kampanijoje. 1941 birželėje su Karečka Vladu, Jonušu Stasiūnu dar vienu draugu mėgino per- reiti Lietuvos sieną. Už tam tikrą atlyginimą su-tikės Jugs pversti Buksnys Stanislovas užvedė į pasalą. Žinančiu apie Zubino J. žuvimo aplinkybes ir palaidojimo vietą ieško Zubinas R., gyvenantis 233041 Kaune, TSR 50-mečio 5-39, tel. 774675.

ZILINSKAS VINCAS, KAZIO, gimė 1921 Joniškio raj. Bačgalų kaime. 1944 baigė Vilniaus Aukštėsniųjų Mokyklą ir dirbo Kauno mišku kontoroje taksatoriumi. 1947 buvo suimtas ir ištremtas į Kazachstaną, Karagandos lagerius. 1951.12.03, dirbdamas lentpjūvėje buvo sužeistas ir mirė. Žinančiu jo palaidojimo vietą ieško Satkeuskienė, sv. Panevėžio raj., Vaišmečių kaime.

ZILINSKAS (IS) JULIUS, MARCIJONO, gimė 1971 Mažeikių apskr. Vieškinių valsč. Meiporių kaime. Studijavo Kauno Vytauto Didžiojo Universitete tei-se. 1941 birželio 14 buvo suimtas ir dingo. Žinančiu apie jo likimą ieško KULIEŠIENĖ R., gyvenanti Vilniuje, Vyktino 21-1.

KAULENA - gydytoja iš Kauno.

NOSAITIS - klebonas.

Abu buvo ištremti į Komi ATSR. Žinančiu apie jų likimą ieško PUGZLYS A., gyvenantis 234810 Rokiškio raj., Krešionių kaime (Obelių paštas).

Mirdza Oša, gyvenanti Latvijos TSR Rygoje Laboratorijos 4-26 (ind. 226009) ieško lietuvių poeto, kuris 1947-1949 gyveno Molotovo srityje, Solikamsko rajone, Bobrovsko gyvenvietėje.

FABIJONAVIČIENĖ, JURONIENĖ, DELTUVAS, SAVIKIENĖ, VAISNYS, ALEKSYNAI, JANSUŠKAS. Visi jie buvo ištremti į Kapsuko ir Gyveno Irkutsko. Susi-tiki su šiais žmonėmis nori A. BUTKEVIČIENĖ ir jos mama IZABELĖ STEPONAVIČIENĖ. Jų adresas 235300 Panevėžys, Nemuno 62-8.

STEPŠYS JUOZAS. VDU elektrotechnikos fakul-teto studentas. Suimtas 1941.06.14.

KLIMAS MYKOLAS. Betygalos Šaulių būrio vadas. 1946 nuteistas 10 metų. Buvo tremtyje, Krasnojarskij kraj, Maklakovo.

BRIEDIS ALBINAS. Žurnalo "Verslas" redaktorius. 1942 Piečiorlage tiesė geležinkelį.

PARČIAUSKAS. Gydytojas. Pensininkas. Gyveno Stančių dvarelyje prie Laukuvos. 1940 buvo suimtas kartu su žmona.

FURTUŠKIS ANTAMAS. Inžinierius-statybininkas. Tauragės banko projekto autorius. 1941 Piečiorlage statė geležinkelį.

ČEPAS STASYS. Gimęs apie 1915. Vienuolis. Dingo 1941 Piečioros trasoje.

Žinančius apie jų likimą prašome pranešti „Trem-tinio“ klubui, esančiam Kaune, Donelaičio 70B.

TIESA-TAI SAZINES TRIUMFAS

1989

N° 6

TREMTINYS
REPUBLIKINIO KLUBO TREMTINYS TARYBOS LEIDINYS
LAIKRASTIS IKTURIAS 1988m. SPALIO 27d. KAUNE

Leidinėli galima išsigyti klubo būstineje:
/Donelaičio 70/ arba rajonų klubų filialuose.

VIŠTOS TESTAMENTAS

1940-1941m. buvo pasakojaunes tokas atsiti-kimas.

Ivedus išdirbio normas ir paskelbus dar spar-tesnį stachanovinį darbą, Kauno miesto sode rasta pasikorusi višta, palikusi ši testamentą: "Negalėdama išpildyti skirtos man normos-per-šešias darbo dienas padėti septynius kiaušinius-pasikariu. Šešis padėtus kiaušinius skirių bėdaujantiems vaikams, o septintąjį, kurį už mane pažadėjo padėti gaidys, įgalioju atsi-minti darbo normuotojus ir stachanovinio sąjū-džio vadovus su dr. Stalinu priešakyje. Kaunietė višta, kilusi iš rodislandų".

"I laisvę". 1941 07 08
Nr.13

NUKENTĘJE, UŽ TRISPALVE, !

Redakcija ruošia publikaciją apie lietuvių tautos patriotus, kurie nukentėjo nuo stalinistų dėl trispalvés iškėlimo. Vyties laikymą ir tau-tinės giedojimą iki 1988 metų.

Leukame konkrečių faktų, nurodant nukentėjusių pavardes, vardus, īvykio vietą ir nuo ko nukentėjo.

Redakcija

ATSILIEPKITE !

kas likote gyvu iš ešelono tremtinį, išvežtu 1941.06.17 iš Vilniaus ir 1941.06.22 išlaipintu, (įkalintu) Karelijos ATSR Medviežegorsko lageryje po mėnesio bėgte (600 km. per 12 naktų) nuvytų į Archangelsko sritys Plescecko raj., Puksa-ozero la-gerių archipelagą?

Mano adresas: 232051 Vilnius, Žirmūnų 34-15 (tel. 73-99-01) Stasys Jameikis.

MUZIKANTAI

Prie respublikinio "Tremtinio" klubo Keune organizuojami styginių kvartetas ir pučiamųjų orkestross. Mokančius groti mielei prašome daly-vauti.

Kreiptis: Kaunas, Donelaičio 70b, telef. 20-67-35, arba telef. 77-37-10 į P. Meškauską.

VORKUTIEČIAI

Š.m. liepos 1 d. organizuojamas Vorkutos tremtinii - kalinių susitikimas. Susitikimas īvyks Kaune, Statybininkų g.vė Nr.3.

Kreiptis adresu: 234316 Kauno raj., Gerli-va, Angariečio g. 28-27, M. Gražulienė, arba tel. 5-37-129.

"T." inf.

AUTORIŲ NUOMONĖ NEBŪTINAI TURI SUTAPTI SU REDKOLEGIJOS NUOMONE.

REDAKTORIUS Jaroslavas BANEVICIUS, tel. 20-67-35
Dailininkas Sigitas STASIONAITIS
Leidinių spaudai paruošė: Danguolė AUSTINSKIENĖ, Liudas DAMBRAUSKAS, Rita LIUTKUTĖ, Algimantas MARKUNAS, Birutė NEDZI-NSKIENĖ, Renata KILIŪTĖ, Antanas PAULAVICIUS, Valius SA-VICKAS, Povilas VARANAUSKAS ir Pranas VIZBARAS

Redakcijos adresas: 233000 Kaunas, Donelaičio g. Nr. 70^b